

TORE

EYLÜL 1972
SAYI : 16

TÖRE

AYLIK FİKİR VE SANAT DERGİSİ

GENEL DURUM

Doç. Dr. MEHMET ERÖZ
Dündar Taşer de Göçtü

YILMAZ YALÇINER
Olurmuş

Doç. Dr. NECMETTİN HACİEMİNOĞLU
Milliyetçiliğin Kültür Temeli

ARİF NİHAT ASYA
Günlerin Hikâyesi

NAHİT DİNÇER
Milli Kültürde Dinin Yeri ve Milli Şahsiyet

DENİZ DAĞOĞLU
Doç. Dr. Erol Güngör'le Bir Konuşma

YAHYA KEMAL
Teşkilât Kabiliyeti

A. REFİK ŞAŞIHÜSEYİNOĞLU
Gençlere Öğütlerim

Dr. MUSTAFA KAFALI
Azerbaycan ve Azeri Türkleri

A. RAHMİ BALCIOĞLU
Anadolu'da Türk Mührü

YIL 4 SAYI 16 DEVRE 2 EYLÜL 1972

Kurucusu

HALİDE NUSRET ZORLUTUNA

Sahip ve Neşriyat Müdürü
EMİNE İŞINSU

İdare Müdürü
MUSTAFA KARAPINAR

Merkez Temsilcisi
DENİZ DAĞOĞLU

Merkez Sekreteri
RUHİ ÖZKANLI

Ankara Temsilcisi
ŞEVKET YAHNİCİ

Her türlü haberleşme adresi
TÖRE

P.K. 211 Kızılay — ANKARA

Havale
10071978 numaralı posta çeki

İLÂN : ÖZEL ŞARTLARA TABİDİR

A B O N E Ş A R T L A R I

Yurt içi yıllık 36 TL.

Yurt dışı yıllık 72 TL.

Dergimizdeki yazılar, dergimizin ismi ve yazının çıktığı sayı ve sayfa belirtilmeden iktibas edilemez.

Merkez : İstanbul
Şube : Ankara

FANTOMLAR VE ECEVİT

Geçen ayın en ilgi çeken olayı, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in Türk Silâhlı Kuvvetleri'ne Fantom (Phantom) uçakları alınmasına karşı çıkışı oldu. Ecevit, eldeki paranın bu yeni ve güçlü uçaklar yerine halkın refahı yolunda harcanmasını istiyor, uçak alma arzusunun Türkiye ile Yunanistan arasındaki gereksiz bir yarıştan doğduğunu söylüyordu. Ecevit'e cevap veren Savunma Bakanı İzmen, Fantom'ların uzun vadeli bir plân çerçevesi içinde alındığını belirtiyor, askerî uzmanların bu konudaki görüşlerini açıklıyordu :

«Silâhlı kuvvetlerimizin yeniden düzenlenmesi ve modernleştirilmesi, uzun dönemli kalkınma plânımız stratejisinde, kalkınmamızın ön şartlarından biri olarak kabul edilmiştir. Bu bakımdan memleketin savunması, kalkınması kadar önemlidir.»

Bakan cevabını, Türkiye'nin savunması ile ilgili meselelerin siyasî yatırım konusu yapılmasının «memleket yararına olmayıp millî menfaatlere aykırı» olduğunu ihtar ederek bitiriyordu.

Ecevit, Fantom'lar konusundaki çıkışının yalnız iktidardan değil, askerî çevrelerden de sert tepkiler gelmesine sebep olduğunu görünce, ilk beyanatını tavzih eder mahiyette bir ikincisini yayınladı. Bu defa da, meselenin Fantom'ların alınmasından değil, millî savunma konularının açık münakaşa edilmemesinden çıktığını söyledi ve bu mevzu da gizliliğe kaçılmasını, «köhne», «geri» bir zihniyetin devamı olarak vasıflandırdı. Yunanistan ve Kıbrıs meselelerinde söylediklerinin de yanlış anlaşıldığını ifade etti ve daha önceki sözlerini şu şekilde açıkladı (Ecevit'in beyanatından türkçeleştirilerek alınmıştır.) :

«Benim endişem şudur: Aralarında anlaşmazlık ve karşılıklı itimatsızlık devam ettikçe her iki müttefik ve komşu ülke, gelişme imkânlarını kısıarak, aralarındaki silâhlanma yarışını sürdürmek mecburiyetinde kalacaklardır Benim belirtmiş olduğum dilek, iki ülkenin, Kıbrıs meselesini, daha çok sürüncemede bırakmaksızın çözmeğe çalışmaları ve iyi komşuluk ve ittifak münasebetleri kurabilecekleri ortama bir an önce kavuşmaları, böylelikle kaynaklarını ve gayretlerini daha büyük ölçüde kalkınma ve ortak güvenlik ihtiyaçlarına yöneltme imkânını bulabilmeleridir.»

SIYASETÇİLERİN MESULİYETİ

Ecevit'e yönelen tenkidlerin esaslı bir noktası, «Siyasetçilerin mesuliyeti» meselesiydi. Gerek Millî Savunma Bakanı, gerekse onun hemen arkasından beyanat veren emekli Amiral Sezai Orkunt, Ece-

vit'ten, konuşmalarında yalnız günlük siyaseti değil, Türkiye'nin milletlerarası menfaatlerini de göz önünde tutmasını istiyorlardı. Amiral Orkunt, bu arzuyu «Türkiye ile Yunanistan'ın birbirlerine karşı silâhlanma iddiası, bir partinin lideri tarafından mesnetsiz olarak ortaya atılırsa, bu, iki devlet arasındaki müzakereleri dinamitlemekten başka bir sonuç vermez. Böyle bir beyan haklı olarak Yunanlı'larda yersiz bir kuşku ve tepki meydana getirebilir. Kaldı ki böyle bir yarışma olsa dahi siyasî parti başkanlık sorumluluğu böyle bir açıklamaya müsaade etmez.» şeklinde açıkça belirtiyordu.

AYRI LİSANLAR

Adeta Millî Savunma Bakanı ve Amiral Orkunt bir dili, Bülent Ecevit ise bambaşka bir lisanı konuşuyorlardı ve anlaşmaları mümkün değildi. Bakan ve Orkunt, millî menfaatlerden, Türk siyasetçisinin Türkiye'ye karşı mesuliyetinden bahsederken, Ecevit, Türkiye ile Yunanistan arasında fevkalade tarafsız bir gözlemci, meselâ A.B.D. Dışişleri Bakanı edası ile, her iki - kardeş, ananevî dost, v.s., v.s. - ülkeye faydalı tavsiyelerde bulunuyordu. İzmen'le Orkunt'un bu konudaki demeçlerinde dile gelen Türk Milliyetçiliği'nin görüşü, Ecevit vasıtasıyla konuşan ise CHP'nin yeni sol akımı idi.

Ecevit'i anlamak için Ecevit'i harekete geçiren dünya görüşünü, CHP'nin sosyal demokrasisini anlamak gereklidir.

MİLLET-MİLLİYET

Ecevit'i tenkid edenler, Türk Milleti'nin, Türkiye'nin menfaatlerinden bahsediyorlardı. Ecevit, Yunanistan'ı da ihmal etmeyerek, iki ülkenin menfaatlerinden söz etmektedir. Fakat tarafların menfaat kelimesini anlayışları çok farklıdır. Türk Milliyetçileri için millî menfaat, Türk Milleti'nin diliyle, kanıyla, kültürüyle, tarihi mirasıyla, kısaca Türk'ü Türk yapan unsurlarla, tarihten gelip, istikbale akan bir milletin milletlerarası camiadaki siyasî, askeri, iktisadî ve kültürel mevkii ile ilgilidir. Bu mevkii diğer milletlerinkinden aşağı olmaması, mümkünse hepsinden de yüksek olmasıdır. Türk Milliyetçiliği'ne göre devletin asıl görevi bu mevkiiyi sağlamak ve korumaktır.

Ecevit'e göre millî menfaat nedir? Hatta, önce, millet nedir? CHP Genel Başkanı, birbuçuk ay önce, partisinin meclisinde yaptığı bir konuşmada, milletin tarifinde dil unsuruna yer verilmesini kınamış, «Dil ayrımı gözetmeksizin» yürütülecek bir milliyetçiliğin insanî olduğunu müdafaa etmiştir. Milletimizin, Frik'leriyle, Ermeni'siyle, Rum'u ile, Bizanslı'sı ile millet olduğunu belirtmiştir. Fantom'lar konusu manşetlerdeyken, Tercüman Gazetesi yazarlarından Rauf Tamer, Ecevit'in millet görüşünü daha kesinlikle tesbitimizi sağlayan bir şiirini yayınladı :

TÜRK — YUNAN ŞİİRİ

Sıla derdine düşünce anlarsın
Yunanlı'yla kardeş olduğunu,
Bir Rum şarkısı duyunca gör
Gurbet elde İstanbul çocuğunu.

Türkçenin ferah gönlünce küfretmişiz
Olmuşuz kanlı bıçaklı,
Gene de bir sevdadır içimizde
Böyle barış günlerinde saklı.

Bir soyun kanı olmasın varsın
Damarlarımızda akan
İçimizde şu deli rüzgâr
Bir havadan

Aramızda bir mavi sihir
Bir sıcak deniz
Kıyısında birbirinden güzel
İki milletiz

Bizimle dirilecek bir gün
Egenin altın çağı
Yanıp yarının ateşinden
Eskinin ocağı.

Önce bir kahkaha çalınır kulağına
Sonra Rum şiveli Türkçeler,
O boğazdan bahseder.
Sen rakıyı hatırlarsın.
Yunanlı'yla kardeş olduğunu
Sıla derdine düşünce anlarsın.

BÜLENT ECEVİT

1953 (Seçilmiş Hikâyeler Dergisi)

Sahife: 29.

— Peki, Ecevit'in millî menfaatten kastı nedir?

— Türkiye'de yaşayan insanların çok yemek yemeleri, çok iyi giyinmeleri, çok para kazanıp harcamaları..

Millet, Milliyet anlayışımız böyle olunca Fantom'ları ne için kullanacağız? Dil farkı gözetmeksizin milliyetçilik (!) yapacağımıza göre, 10-20 sene sonra resmî dilimizin Rumca, Ermenice veya Rusca olmasında ne mahzur var? Esas olan refah değil mi? Ecevit bu refahı neden Türkiye'deki insanlar için istiyor da meselâ Yunanistan, Kenya veya Grönland için bu çabayı göstermiyor? Dil, tarihi miras, kültür önem-

li olmayınca bu soruya da ancak tek cevap verilebilir : Çünkü Ecevit hasbelkader Türkiye'de doğmuştur ve Türkiye'deki bir siyasi partinin başkanlığını almıştır. Aynı işi daha iyi şartlarla Yunanistan'da yapacağına inansa, meselâ albaylar çekilip kendisini Yunanistan iktidar partisinin başına getirseler, gidip orada çalışmaması için hiçbir mantıklı sebep kalmamaktadır. Normal şartlarda ancak «kara propaganda» içinde, hasmı haksızca ve çirkin şekilde suçlamak için kullanılabilecek bu soru-cevap dizisi, Ecevit'in kendi açıklamaları ve yazılarının ışığında maalesef gayet ciddidir. Maalesef, çünkü, Ecevit şaşırılmış bir küçük politikacı veya yazar değil Türkiye'nin en büyük partilerinden birinin genel başkanıdır.

CHP'NİN YENİ POLİTİKASI VE TÜRKİYE

Milli menfaat Türk Milleti'nin menfaati değil, tek tek fertlerin menfaatlerinin aritmetik toplamı şeklinde tarif edilince, yeni kadrosuyla CHP'nin takip edeceği politika da belirmektedir : Yeni CHP, mideye hitab edecektir. Siyasî propagandası, halka, «Size daha çok para, daha çok yemek, elbise, otomobil, daha az vergi...» vaatlerine dayanacaktır. Sosyal demokrat hareketin emir-kumanda zincirinde asgari Ecevit'in hemen arkasından geldiğini sosyal demokrat organlarında makalesinin Ecevit'inkinden hemen sonra yayınlanışından anladığımız, ancak ismini vermeyerek D.B. imzasıyla yetinen kişi bu politikayı şu şekilde açıklamaktadır :

«Gelişmiş bölgelerin siyasal hayatı kredi, taban fiyatı, vergi, ücret politikası etrafında oluşmaktadır. Bu konularda bütün tarafları memnun edecek çözümler bulma imkânı yoktur... Bu çelişme, gelişmiş bölgelerdeki siyasal farklılaşmanın temeli olmağa başlamıştır. İlk defa olarak Türk toplumunda sol harekete destek olabilecek geniş gruplar belirlemiştir.»

Şahısların menfaatlerine dayanan bir siyasi mücadele imkânı sevinçle teşhis ve ilân edilmektedir. Bundan sonra CHP, «Fantom yerine daha yüksek taban fiyatı, gemi yerine daha düşük vergi, çelik fabrikası yerine şeker fabrikası ve ucuz sigara, daha yüksek ücret» diyecektir. Bu konular bugüne kadar AP. tarafından da işlenmiştir. Ancak AP ikili oynamış, bütün tarafları memnun etme yoluna gitmiştir. Yeni CHP meseleye doğrudan girecek, çok oyu olan tarafı en sert şekilde tahrik edecektir. AP'nin siyasi yapısı bu propagandaya tesirli şekilde karşı koyacak güçte değildir. AP, «Biz de taban fiyatını yüksek tutacağız, biz de vergiyi azaltacağız, biz de altınıza otomobil vereceğiz» tarzında CHP'nin peşinden gitmek, arada sırada da Ecevit'in komünist, dinsiz olduğunu fısıldamakla iktifa edecektir. İnönü'nün parti başkanlığını kaybetmesiyle, AP de CHP'nin antitezi olma vasfını kaybetmiştir.

Halbuki bugün Türk Milleti'nin, Türk Milliyetçileri'nin anladığı mânâda menfaati, milli heyecanın desteği ve milli şuurun yönetiminde bir tasarruf seferberliğindedir. Bu tasarruftan sağlanacak yatırım imkânlarını ağır sanayie, milli sanayie yöneltmektedir. Ağır sanayi ise, kısa vadede şahsi menfaatleri okşayacak bir yatırım alanı değildir.

1973 seçimlerine gidilirken CHP mideye hitap edecek, tüketimin cazibesini kullanacak, AP, onunla aynı sahada yarışa kalkacaktır. Türk Milliyetçileri ise cesaretle, «Bugünün topal refâhı yerine yarınki güçlü ve müreffeh Türkiye», «Ucuz sigara yerine çelik sanayii», «Tüketim yerine tasarruf» inançlarını savunacaklardır. Türk milletini tanıyanlar, onun günlük menfaati değil milli menfaati müdafaa edeni dinleyeceğini bilirler...

TÜRKEŞ'İN EGE GEZİSİ

Geçtiğimiz ay içinde Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş, Ege illerini dolaştı ve yaptığı konuşmalarda anayasa değişikliği üzerinde durdu. Türkeş, «milliyetçilik» esasının anayasa kesinlikle konulmasını savundu. Bilindiği gibi 1961 Anayasa'sına milliyetçiliğin esas olarak konulmasını engelleyenler, Türkiye'nin 1969-71 arasında içine düştüğü tehlikeyi, tutumlarıyla hazırlayan politikacıların aynılarıdır. 1961-71 arasında geçirdiğimiz hadiseler, Türk Milliyetçiliği'nin, Türk Devleti'nin felsefede ve tatbikatta temeli olması gerektiğini kesinlikle isbat etmiştir. Türk milliyetçilerinin ümidi, 1961'de susan, fakat milliyetçilik hareketinin sür'atle güçlenmesi karşısında bu defa milliyetçiliği politikalarına esas alan siyasî liderlerin meclislerde 1961'dekinden farklı davranmalarıdır. Türk Devleti'nin temel felsefesi, onun Anayasasında lâyük olduğu yere oturtulmalıdır.

Milliyetçi Hareket'in lideri Türkeş, aynı konuşmalarda, Senato'nun kaldırılmasının, 450 kişilik Millet Meclisi'nin 300'e indirilmesinin, önemli meselelerde millete doğrudan müracaat yolu olan referandum müessesesinin anayasaya konulmasının lüzumunu belirtmiştir.

ROTTERDAM OLAYLARI

Türkiye'de milliyetçilik münakaşasının yapıldığı ay içinde Hollanda'nın Rotterdam şehri Türk aleyhtarını bir tecavüze sahne oluyordu. Türk ev sahibi ile Hollanda'lı kiracısı arasında çıkan anlaşmazlığı bir milli kin meselesi halinde mütalâa eden bir grup Hollanda'lı Türk'lerin oturduğu evlere tecavüz ettiler. Vatandaşlarımızın eşyaları yağma edildi. Direnenler yaralandı. TÖRE tecavüzü lânetlerken işçilerimize geçmiş olsun der, iç ve dış dertlerimizin Milliyetçi Hareket'in güçlü ve müreffeh Türkiye'siyle, Türk tarafından, Türk'e göre, Türk için halledileceğini tekrarlar.

DÜNDAR TAŞER DE GÖÇTÜ

DOÇ. DR. MEHMET ERÖZ

«Türkmen ağası» son göçünü tamamlayıp, fânî âlemden, ölümsüzlük diyarına gitti. Fakat son göçün zamanı değildi, ona daha uzun yıllar vardı. İkbâl dolu yıllar gelecek, ilkbaharın başdöndürücü havasında, binbir renkli çiçeklerin süslediği yaylalarda Türk Milletinin saadetine ortak olarak kımızlar içilecekti, şöenler yapılacaktı. Ona sadece Türklüğün perişan halini göstermekten zevk duyan kötü talihi, plânı içine böyle bir felâketi de dahil etmişti.

En mükellef yerlerde bile, çadırında ayaklarını çatıp çubuğunu tütürerek ağır ağır sohbet eden bir Türkmen kocasının rahatlığı ve vekarı ile meselelerin hakkından gelir, keskin mantığı ve tatlı anlatışı ile, dost düşman herkesi hayran ederdi. Bambaşka bir izah ve tahlil gücü, hadiselerin sebep ve neticelerini anlayış idrak ve sezgisi vardı. Türklüğü, Türkiye içindekiler ve dışındakiler bir bütün olarak, Türk dünyası olarak seviyor, bu sevgiyi, Türkçülüğe zaaf getirmeksizin İslâmiyetle yoğurabiliyordu. Kuvvetli bir millî, dinî şuura ve tarih şuuruna sahipti. **Siyasete, siyaset bezirgânlığı için değil, Türk milletine hizmet için, onu «kendisine döndürmek» için atılmıştı.** Yıllar yılı bunun için çırpınıyordu. Çalışmalarının meyvasını göremeyince hayal kırıklığına uğradığı oluyordu. DüNDAR Taşer, Ahmet Hikmet'in «Çağlayanlar» ında, «Üzümcü»

hikâyesinde anlattığı, romantik bir tarzda dile getirdiği Türk'ü bütün gerçekliği içinde görüyor, onu yüceltmek için çırpınıyordu. Ahmet Hikmet, Büyükkada'da bir temmuz günü, kumanda verircesine üzüm, karpuz ve sebze satan Türk köylüsünün heybetinden heyecana geliyor, onun zamanında kuzu gibi, süngüyü kavradığında aslan gibi olduğunu söyleyerek «**Yırtık poturunla da vakursun: mahkûm olsan da hâkimsin**» diyor. «Mahkûmiyet içinde bir hakimiyeti» DüNDAR Beyin havsalası almazdı. O, Türk milletinin haklarını korumada, hakkını söke söke almada medenî cesaret sahibi olmasını istiyordu. Türk milletinin seçip de umduğunu bulamadığı şahıs, zümre ve heyetleri bir daha seçmeyerek cezalandırmasını istiyor, ondan bu siyasî suur ve olgunluğu bekliyordu. Korkakların, beceriksizlerin, cahillerin, millî ideolojisi olmayanların, dürüst olmayanların, siyaseti geçim vasıtası sayanların ikbale lâyük görülerek, seçilmeleri onu son derece üzüyordu. Bundan ötürü Türk milletine küsmüyor, fakat kırılıyordu. Haklı olduğu noktalar çoktu. Fakat basın, radyo, televizyon, sinema, tiyatro gibi kitlelere tesir eden vasıtaları, baskı ve menfaat gruplarını, türlü iktisadî ve manevî tazyikleri, yıkıcı propagandayı, yalan ve dedikoduyu, ön seçim hilelerini ve diğer âmilleri de hesaba katınca durum değişiyordu. İçtimaî bünye ve kültür araştırmalarına dayanan bir çalışma neticesi, kendimizi en uçtaki, kenardaki köylere ve köylülere kadar tanıttığımız gün, yüzgüldürücü sonuçlar alınacaktır. Bunu yapabilmek için gerekli vasıtaların çoğundan da şimdilik mahrumuz. Bu hususlar merhuma hatırlatıldığında biraz rahatlıyor, fakat gene de idealindeki görmek istiyordu. Telâşlanışının, acele edişinin, üzümlüşünün sebebi, o günleri görmek için ömrünün yetmeyeceğini, içinden gelen bir sesle sezmiş bulunması olmalıdır. Bir gün bizim bilemeyeceğimiz vasıtalarla ruhunun bu müjdeyi alıp, huzura ermesini dileyelim.

İlmî, içtimaî, iktisadî, malî ve teknik bakımdan hazırlıkları yapılmamış acele toprak reformlarının, millî bünyeleri yıkıp, komünizme varıp dayandığını bildiğinden, bu konuda çok hassas ve endişeliydi. O yüzden kendisini toprak reformuna karşı zannedenler vardı. DüNDAR Bey gibi, Türk köylüsünü yürekten seven bir kimsenin, köylünün, kendi tarlasında çoluk çocuğu ile çalışıp, saadet içinde ocağını tüttürmesini arzu etmemesi, düşünülemez bir şeydir.

Oğuz ongunlarından (Tözlerinden) biri olan «Uç Kuş» un hangi kuş olduğunu bana da sormuştu. Ben de bilmiyordum. İskender Öksüz Beyin yazısından öğrendiğimize göre, «Uç Kuş» un «Doğan» kuşu olduğu-

nu öğrenince çocuk gibi sevinmiş. Ben de, Saimbeyli'li bir öğrencimden, o çevre avcılarının bu kuşa, «Karakuş» adını verdiklerini, kartaldan büyük ve tehlikeli bir hayvan olduğunu öğrenmiş, fakat bu haberi Dünder Beye ulaştıramamıştım. Son görüşmemizde de söylemek aklıma gelmemişti.

Gene İskender Beyin yazısından öğreniyoruz ki, son Güney gezisinden büyük ümitlerle dönmüş, ülkücü bir gençlik yetiştiğini, bunu görmeğe ömrünün yetmeyeceğini söylemiş. Yüzbinlerce Türk gencinin, yeni Ergenekonlar yaratmak için, gök yeleli bozkurdun rehberliğinde Toroslara dokuz tuğ diktiği gün, Dünder Beye müjdelere gidecektir. Müjdeciler, posta tatarları onu, şüheda kafilesinin ileri saflarında, Kerbelâ şehitlerinin hemen yakınında, ulu peygamberin muhabbetli bakışları altında, Tuğrul Beyler, Çağrı Beyler, Alparslan'lar, Kılıç Arslan'lar, Bilge Kağanlar, Ertuğrul Gaziler, Osman Gaziler, Fatihler, Osman Batur'lar, Şeyh Şamil'ler, Farabî'ler, Çolpan'lar, Bökeyhan'larla sohbet ederken bulacaklardır. İşte o an, iki cihan için de şenliktir. O günler gelecektir; o günler yakındır.

Ruhu şâd, mekânı cennet olsun.

DÜNDAR TAŞER

MESELE

PEK YAKINDA

TÖRE — DEVLET YAYINLARI

Kızılay — Ankara

P.K. 211

OLURMUŞ

Her Türk'ün yüreğinde bir çini vardır,
görevimiz o çiniye ses ve renk vermektir.

DÜNDAR TAŞER

Binbaşım...
Soruyordu o Türkmen Ağası hani,
Gözlerinize bakarak o pîr :
«Var mı şüpheniz olduğundan,»
«Büyük Türk'ün cihangir?..»
— Asla! diyordunuz.
«Olmasın» diyordu,
«Yoksa nasıl dayanır bu beyin,»
«Nabzına akarsa zehir?!..»

Tıpkı derdiniz O'nun gibi .
«Her Türk'ün şüpheniz olmasın,»
«Vardır yüreğinde bir çini...»
«Amma kırık,»
«Amma soluk...»
«M e s e l e» derdiniz,
«O soluk çiniye,»
«Renk vermektir...»
«M e s e l e» derdiniz,
«O kırık çiniye,»
«Tekbir sadâsını sindirmektir!..»

Düşünüyordum;
Yüreklere çini olur mu, diye...
Olurmuş Binbaşım,
Olurmuş!
Elinizde bir gök maviye,
Bir çınar yeşiline kavuşmuş.
Esermişsiniz, Safahat'den sessizce;
Onbinler kükrer,
Genç yüreklerdeki çiniler
Tekbir'le konuşurmuş!..

YILMAZ YALÇINER

Bir fikir ve inanç sistemi olan Türk milliyetçiliği bilgi, kültür ve duygu temelleri üzerine kurulur. Bunlara dayanmayan bir milliyetçiliğin yaşama ve gelişme şansı yoktur.

Bilgi temeli, önce Türk tarihini bir bütün halinde öğrenmekle atılır. Nereden geldiğimiz, hangi duraklara uğradığımız ve ne gibi merhaleler aştığımız teferuatı ile bilinmelidir. Türk cemiyetinin tarihî yapısı, Türk devletlerine hakim olan felsefe ve teşkilâtın şeması tesbit edilmelidir. Milletimizi asırlardan beri ayakta tutan nizam ve disiplinin esasları bulunmalıdır. Hasılı, milli şahsiyetimizi tam olarak tanımalıyız. Bunu, Türklerin vaktiyle yaşadıkları topraklarla, bu gün oturmakta oldukları coğrafya hakkındaki geniş bilgi tamamlar. Sonra da dostu ve düşmanı tanımak gerekir.

Bu bilgiler her yaşta ve çağda öğrenilebilir. Tabii, ne kadar erken öğrenilirse o kadar iyidir. İleri yaşlarda edinildiği taktirde de, iş işten geçmiş sayılmaz.

İnsan bu bilgilerin büyük bir kısmını okullarda alabilir. Geri kalanını da diğer devlet kuruluşlarının yardımı ile kazanmalıdır. Neşriyat organları, san'at, kültür ve ilim müesseseleri aynı yönde çalışmalar yapmalıdır. Radyo programları, sahne oyunları, sinemalar ve enstitüler bu gayeye hizmet edecek şekilde plânlanmalıdır. Devlet böyle bir ilim ve eğitim çığırı açtığı taktirde, şahıslar, dernekler ve çeşitli kültür teşekkülleri de ona destek olur-

MİLLİYETÇİLİĞİN KÜLTÜR TEMELİ

lar. Devletin önderlik ettiği dâvâya milletin de katılması normaldir. Böylece, gençler Türk tarihinin önemli hadiselerini, büyük kahramanlarını okul kitaplarına lüzum kalmadan san'at ve edebiyat vasıtası ile öğreneceklerdir. Bazan bir film iki cilt tarih kitabının yerini tutabilecek. Bir sergi, bir roman, bir konser, okul sıralarında üç ayda öğrenilecek bilgiyi verecektir. Sokak isimleriyle dahi insanlara kendi kültürümüze ait bir şeyler öğretebiliriz. Oturduğu sokağın başında Kaşgarlı Mahmut adını gören çocuk bunun kim olduğunu sorup öğrenecektir.

Fakat ne hazindir ki devletimizin böyle bir meselesi ve niyeti yoktur. Her şey şahsî gayrete bırakılmıştır. Hattâ, kendi tarih ve kültürümüz kasten ihmal edilmektedir. Bunlarla ilgili gerçekler ya tamamıyla gizlenmekte yahut da değiştirilmektedir. Bir çok resmî kuruluş yabancı kültürlerin propagandasını yapmakta, diğer yan müesseseler de bunu beslemektedir. Yer yüzünde bir başka millet gösterilemez ki, hem çok şerefli bir maziye sahip olsun, hem de o zengin mirası red ve inkâr etsin, gizlesin, unutturmağa kalkışsın. Üstelik saklanan yalnız tarihî gerçekler değildir. Türk aydını, mensubu olduğu milletin bugünkü durumundan da habersizdir Dünyada ne kadar Türk vardır, bunlar nerede otururlar, ne yer, ne içer, nasıl yaşarlar? Kimse bilmez. Resmî organlar bu konuda hiç ağız açmazlar. İma yoluyla da olsa bilgi vermezler. Haber şeklinde dahi bahsetmezler. Dünyanın dört bucağına dair bilgi, haber, röportaj ve resim yayınlayan ajanslarla gazetelerde de, esir Türklere ait bir tek satır görmezseniz. Halbu ki, gönül istediği taktirde, devletin elinde ne geniş imkânlar vardır. Sadece TRT'nin haber ve röportajları vasıtası ile bütün Türk dünyasını coğrafyası, iklimi, yaşayışı, san'atı ve siyasî durumu ile tanıtip öğretmek mümkündür. Kenya, Uruguay ve Filipinler hakkında röportajlar yayınlayan gazeteler, aynı

gayreti Özbekistan, Türkistan, Kerkük, Batı Trakya için de gösterebilirler. Fakat bütün bunlar devletin tavır ve tutumuna bağlıdır. Onun böyle bir meslesi olmadığı taktirde, hiç kimse bu konulara eğilmiyecektir. Ancak, Türk milliyetçileri bu boşluğu doldurmağa, kendi gayretleri ile bilgilerini tamamlamağa mecburdurlar. Esasen bazı şeyleri devletten veya başkalarından bekleyip tevekkülle oturmak milliyetçiliğe yakışmaz. Şimdiki çalışmalarımız bu istikamettedir.

Kültür temeli ise, Türk'e ait bütün maddî ve manevî değerlerin bilinip benimsenmesi demektir. Dil, edebiyat, müzik, mimârî başta olmak üzere Türk'ün öz malı olan her türlü gelenek, görenek, inanç, anlayış ve yaşayış şekli bu yapıyı meydana getirir. Hepsinin bilinmesi, tanınması ve sevilmesi şarttır. Ancak, bunlar arasından tarihî değer taşıyanlara saygı, bugün canlılığını muhafaza edenlerine de bağlılık gösterilir. Kıyafetten oyuna, âdetten düşünceye kadar bütün kültür unsurları için bu davranış geçerlidir. Töreyle bağlı olmak budur. İnsan ancak böylece Türk olur. Kendisi Türklük şuurunu bu sayede duyacağı gibi, başkaları da onun Türk olduğunu bunlardan anlar. Ne var ki millî kültürün öğrenilip benimsenmesi ve fert tarafından bizzat yaşanması için küçük yaştan itibaren verilmesi gerekir. Şahsiyet teşekkül edip, zevk ve alışkanlıklar katılaştıktan sonra, insanlara yeni bir kültürü beğendirmek ve aşılacak güçtür. Bu aslında millî kültür dahi olsa. Yabancı kültürle beslenmiş nice aydınların Türk kültür ve töresini hor görmelerinin sebebi budur. Onlara kendi kültürümüz tam alabilecekleri çağda verilmemesi için, artık bünyeleri hiç bir millî değeri kabul edemiyor. Böyleleri fikir ve inançları ile milliyetçi olsalar da, yaşayış, davranış ve kültürleri bakımından milliyetçiliğin dışına çıkıyorlar. Düşüncükleri gibi hareket edemiyor, inandıkları değer ölçülerine uyanıyorlar. Bu yüz-

den, hem kendi benlikleri ile, hem de içinde buldukları zümre ile çatışıyorlar. Bakıyorsunuz, bir milliyetçi aydın, Selçuklu beyi gibi konuşuyor, Osmanlı efendisi gibi yazıyor, fakat bütün hayatında bir Amerikalı gibi yaşayıp, bir Fransız gibi davranıyor. Ve milliyetçi gençlik, ağabeyleri ile ablalarının bu tezatlı davranışlarını hazm edemiyor. İzah edemiyor. Sanıyor ki bu bir samimiyetsizliğin iki yüz lülüğün neticesidir. Halbu ki değil. Onlar, ellerinde olmayan sebeplerle böyle iki şahsiyetli insan durumuna düşmüşlerdir. Son yarım asırlık devir, nesillerin millî kültür ve ruh ile yetişmelerini önlemiştir. Bir yandan okullar, bir yandan da san'at ve neşriyat vasıtasıyla, bazan moda kılığında, bazan da «**devrimcilik, ilerici-lik, çağdaşlık**» adına, yabancı milletlerin hayat tarzı ve kültürü aydınlara kabul ettirilmiştir. Bu konudaki telkin çok küçük yaştan başladığı için, nesillerin karşı koymaları da imkânsızlaşmıştır. **Bir müddet sonra, yabancı kültürü benimsiyerek yetişenlerin nisbeti cemiyette belli bir seviyeye ulaştınca da millî yaşayış ve töreyi muhafaza edenlere manevi baskı yapılma-ğa başlanmıştır.** Resmî tavır da bu baskıya kendi ağırlığı ile katılmıştır. Böylece, Türk gelenek ve göreneğine, Türk ahlâk ve anlayışına göre yaşayanlar, «**geri kafalı, çağ dışı, görgüsüz, mutaassıp**» gibi menfi sıfatlarla ayıplanmış, hattâ bazan resmî makamlarca suçlanmıştır. Meselâ, bir millî bayram şenliğinde davul-zurna ile halay çekmeyi caz gürlütüsü ile dans etmeğe tercih ettiğini söyleyen edebiyat öğretmeni hakkında Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tahkikat açmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin Ulaştırma Bakanlığı da, Akdeniz gezisine çıkan bir vapurun kaptanına, turistlerin karşısında zeybek oynadığı için, ihtar cezası vermiştir.

İşte bu hava içinde yetişen Türk aydını, aslında milliyetçi de olsa, millî yaşayış alışkanlığını kazanmamıştır. Okumuş çocuğu ile ailesi arasındaki anlayış ve ya-

sayış zıtlığının sebebi budur. Şehirli ile köylü arasındaki görgü farkını sebebi budur. Nihayet, bir önceki milliyetçi nesil ile günümüzün milliyetçi gençleri arasında görülen hafif sürtüşme de bu yüzden- dir. Fakat gelecek nesiller arasında böyle bir boşluk olmayacaktır. Artık milliyetçilik de, millî zevk, millî hayat ve töre de geniş muhitlerde yeniden itibar kazanmıştır. Yeni yetişen milliyetçi gençlik her bakımdan ataları gibi olmağa çalışmaktadır. Esasen milliyetçilik de budur. Kendi değerlerimizi, san'at, kültür ve ahlâkımızı bütünüyle kabul etmeğe mecburuz. Onlar arasında şahsî ölçülerimize göre seçme yapamayız. Ecdadımızın yalnız kahramanlığını veya cömertliğini alalım da, geri kalanına lüzum yoktur diyemeyiz. Şahsiyet bir bütündür. Kusurlar ve za'af- lar da buna dahildir. Onları bile atamayız. Alpaslan gibi büyük komutan, Fatih gibi cihangir, Gazi Osman Paşa gibi kahraman olabilmek için inanış, anlayış, yaşayış ve kültür itibarıyla onlardan fark- sız bir yapıda bulunmak lâzımdır. **Bu hakikata çocuklarımızı inandırmalıyız.** Kendi yaşayış ve davranışlarımızla da onlara örnek olup, öncülük etmeliyiz. Çocuk duyduğundan ziyade gördüğünü yapar. Nasihat dinlemez ama büyüklerinin davranış- larını taklit ederek, şahsî alışkanlık haline getirir. Öyleyse aile muhitinde millî bir hava hakim ise çocuk bunun tesirinde, kozmopolit bir hava esiyorsa, onun tesiri altında kalacaktır. **Bu itibarla, milliyetçiliğin kültür temeli aile ocağında atılır.** Orası ve yakın çevre çocuğun millî kaderini tayin edecektir. Okulun bu konudaki rolü ikinci plandadır. Dini bilgi ile inanç ve ibadet arasındaki münasebet de böyledir. Çocuk İslamiyetin esaslarını kitaplardan öğrenebilir ama, uhrevî havayı, manevi duyguyu ve ibadet şeklini küçük yaşlardan itibaren, aile muhitinden almalıdır. Evinde her vakit namaz kılınan, her Ramazan oruç tutulan ve kandillerde mevlit okunan çocuğun dindar olması gayet tabii- dir. Dinî bilgisi eksik dahi olsa. Milliyet-

çilik de bir inanış olduğuna göre, onunla ilgili yaşayış ve merasimin de aynı şekilde görerek benimsenmesi gerekir.

Duygu temeline gelince :

Bu, milli romantizm demektir ve belki diğerlerinden daha mühimdir, milli konulardaki heyecan ve hassasiyet böyle kazanılır. İnsan milletini ve ona ait değerleri şuurlu olarak sevmelidir. Onların iyi, doğru ve güzel olduğuna samimiyetle inanmalıdır. Bu konularda gurur sahibi olmalıdır. Kendi edebiyatını, kendi müzikisini sevmeli, milli oyunlarını bilip oynamalıdır. Düşününde bayramında ataları gibi eğlenmelidir. Güzellik anlayışı ve zevk ölçüsü milli çizginin dışına çıkmamalıdır. Kahraman örneğini tarihinden almalı, yabancılardan çok kendi milletimizin değerlerine hayran olmalıdır.

Bu duygu da fertlere çok küçük yaştan itibaren aşılmalıdır. Vazife gene aileye düşer. Okulun veya çevrenin böyle bir hizmet yapabilmesi, ancak mes'ut tesadüflere bağlıdır. Milli romantizm çoğuça uygun bir çağda verilirse, bu duygu onu belki hayatının sonuna kadar yabancı tesirlerden koruyacaktır. Onun için çok erken davranılmalıdır. Hayatımda rastladığım iki örnek bana milli romantizmin ne kadar mühim olduğunu bir kere daha göstermiştir.

Ailecek görüştüğümüz bir öğretmen dostum var. İlk tanıştığımız günlerde fikri yapısını öğrenmek için, kendisini âdeta bir çeşit teste tabi tuttum. O günkü durumu, yetişme tarzı ve bağlı bulunduğu teşekkül göz önüne alındığı taktirde, solcu olması gerekiyordu. Fakat değildi. Türk Devletini tehdit eden komünizm ve bölgecilik konusunda son derece hassastı. Yabancı kültürlerin tesirine çok kızıyor-du. Türklük şuuru ve milli heyecanı sağlamdı. Siyasî ve iktisadî görüşlerine bakıldığı zaman ilk anda sosyalist olduğu sanılıyordu. Ben ondaki bu tezatın sebe-

bini bulmak üzere, sualler soruyordum. Neticede öğrendim ki, daha lise sıralarında dayken **Bozkurtların Ölümü'nü**, **Bozkurtlar Diriliyor'u** okumuş, **Orkun** dergisini takip etmiş O konular açılınca, aynı heyecan ve hassasiyeti gösteriyor. Anladım ki, delikanlılık çağında aldığı millî romantizm onu kızıl kasırgaya karşı korumuş. Kozmopolitlikten kurtarmıştır.

Bir başka öğretmen daha tanımıştım. Onun da normal şartlarda solcu olması gerekiyordu. Ama değildi. Gene merak edip bunun sebebini araştırmağa başladım. Öğrendim ki lisedeyken Nejdet Sançar bey onun hocasıymış. İlk milli aşısı o zaman yapılmış. Daha sonra bu meselelerle hiç ilgilenmediği, hattâ devamlı olarak menfi telkinler altında kaldığı halde, fikir yapısı bozulmamıştır.

Görülüyor ki, münasip bir çağda verilen milli romantizm de insanı yabancı fikirlere karşı korumaktadır. Böylece, gelecek nesillerin nasıl yetiştirilmesi gerektiği anlaşılmuştur, sanırım.

KÜÇÜK DÜNYA

ROMAN

Emine İşınso

Fiatı 5 TL.

İsteme adresi

Yağmur Yayınları

Ankara Cad. 123

Cağaloğlu

İstanbul

Balkonlar seyrimize baktı :
Kimimiz ateşleyip yaktı,
Gözler önünde yandı kimimiz!

Gücü yeterdi şerri yenmeye :
Benziyordu erkeğe,
Kalıbı yerinde pehlivandı kimimiz!

Sanırdık gerçekten cesareti var :
Cepheye gelinceye kadar
Kahramandı kimimiz!

Yurdumuz yiğitlerle yurttu :
Hani kimimiz kurttu,
Arslandı kimimiz!

Bir can pazarı gününde
Kaçanlar oldu tehdit önünde;
Dayandı kimimiz!

Hürriyete sığamıyan,
Hürriyeti haydutluk anlayan
Yabandı kimimiz!

«Gerçi sol, arsızdır». dediler
«Fakat yarım sol zararsızdır.» dediler;
Bu iblisce yalana kandı kimimiz!

Gide gide, vara vara
Sürüyle canavara
Ziyafet çekecek çobandı kimimiz!

Kimimizin cübbesi altındaki, oraktı,
Kelle hasadı yapacaktı;
Onun karşısında tırpandı kimimiz!

O hâle geldi ki durum,
Kızı için «Kızım», Oğlu için «Oğlum»
Demeye utandı kimimiz!

Hikâyesi

Mikrofonda atıp tutarken
«Yaparım ben, ederim ben»
Diye öten çandı kimimiz!

Bu muydu merd, bu muydu iyi :
Bozdu millete verdiği
Andı kimimiz!

Hayrın oymağı kaldı bakımsız
Yardımcısız, yardımsız
Karşı koymaya davrandı kimimiz!

Olmadı diye şerden yana
Bir kahpe kurşunla kana
Boyandı kimimiz!

Bakıp ardından yola,
Çukurundaki kaatili ağıtla
Andı kimimiz!

Vurandı kimimiz
Kırandı kimimiz...
Kumandanına -alçakca- pusu kurandı kimimiz!

«Sonu iyi olur!» diye diye
Çoğumuz uyumuştuk... Bıçak kemiğe
Dayanınca uyandı kimimiz!

Silah denemek için kıyıp canımıza
Ekmeğini kanımıza
Bandı kimimiz!

Bodrumlara kapatılan mı dersin
Pencerelerden fırlatılan mı istersin:
Kimimiz şehit oldu, kurbandı kimimiz!

Dayanmadı sahipsizliğe, barbarlığa, canavarlığa;
«Burda yaşanmaz!» diyerek mezarlığa
Ayağı ile gidip uzandı kimimiz!

Arif
Nihat
Asya

MİLLÎ KÜLTÜRDE DİNİN YERİ

VE MİLLÎ ŞAHSİYET

Millî kültürü, millî şahsiyeti var eden değerler din, dil, san'attir. Dinin ve dilin mânevî kültürün teşekkülünde en mühim rolü onadığı gerçekleşmiş bir hakikat olarak bilinmektedir. Ord. Prof. A. Zeki Velidî Togan bu konuda: «Rusyada cebren tanassur ettirilen, hristiyanlaştırılan) «Kreşin»lerin aydınlarını, münferiden hristiyanlığı kabul eden, münevverleri millî, siyasî hareketlere celbetmek yolundaki samimi teşebbüsler akim kalmıştır. Vaktiyle tanassur etmiş olan Başkurt aydını (sonradan Kazan Üniversitesi Profesörü) Dr. Kulayav, hristiyan ise de Türk milliyetçisidir diye hükümet üyesi yapmıştık; fakat 1919 da Sovyet hükümet reisi Lenin'le sulh muahedesi imzalarken isminin Başkurtların kullandığı Muhammetcan Kulayoğlu diyecek yerde Mistilav Kulayev diye yazmayı tercih ettiğini görünce artık Rus ve Slav meselesine karşı bizim kadar hassas olamayacaklarını anladık. Nasıl ki eski Bulgarlar, Avar, Peçenek, Uz ve Komanlar da o yüzden Slav, Ukraynalı, Eflâk ve Macar olmuşlardır» (1) demektedir. Bu ifadelerde dinini kaybeden Türk'ün millî meselelerde hassas olmayacağı gibi, kendisini eritmeğe çalışan kuvvetlere karşı da hassasiyetini, daha sonra da, milliyetini, ırkını ve dilini kaybettiğini gösteren müşahhas örnekler verilmiştir. Böylece, milletin teşekkülünde, millî kültürün teşekkülünde dinin en önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. Türkler, İslâmlıkla, Türklüklerini muhafaza etmiş oluyorlar. Hristiyan olan Türkler, ırklarını, milliyetlerini ve dillerini kaybetmişler, içinde buldukları topluluğa karışıp erimişlerdir.

NAHİT DİNÇER

Onun için merhum Zeki Velidî hocamız «din Türk milletinde muhakkak bir esastır» neticesine varırken, İslâm dininin Türkler için önemini belirtmişlerdir.

Sosyal insan, millî ve medenî şahsiyeti olan insandır. Millî şahsiyeti veren kültürdür. Medenî şahsiyeti veren de tekniktir. Millî şahsiyet demek, millî an'aneleri taşıyan şahsiyet demektir. Millî an'aneleri taşımaktan kastımız, bunların bilgisini taşımak, bunları öğrenmek değildir. Bunların kendisini taşımayı kastediyorum. An'aneler fertlerin, yaşayış ve davranışlarında görülmelidir. Okul, fertlere, kendi millî kültürünü kazandıran bir kurumdur. Vazifesi, bu kültürü, yetiştirmekte olduğu fertlere tanıtmak, vermek ve istikbale doğru geliştirmektir. Bu gün okullarımızda, kendi kültürümüzü duyurmak, yaşatmak bir ödev haline gelmelidir. Ne yazık ki, okulumuz, yığma ve yarım bilgiler veren, sınıfları kalabalık, gençler yığını olmaktan kurtulamamıştır. Okulumuz, din, dil, sanat dediğimiz, mânevî kültürümüzün direkleri ve temelleri olan an'anele-
rimizi yaşatmış mıdır? Ve yaşatmakta mıdır? Bu sorulara müsbet cevap vermek çok zordur.

Eğitimin gayesi, belli bir toplumun, belli insanını yetiştirmektir. O halde, eğitimin ilk vazifesi, eğitimcinin ilk düşüneceği şey. «Ben hangi toplumun insanını yetiştireceğim?» sorusu olmak gerekir. Türk eğitim-

cisinin düşüneceği ilk şey de Türk toplumunun insanını yetiştirmektir. Türk toplumu dediğimiz zaman, atmosferinde Türkün millî kültürünün hâkim olduğu toplum hatıra gelecektir. Bu kültürün adamını yetiştirirken fertlere hem din, dil, hem de san'at şahsiyetini vermek gerekir. Din şahsiyeti, din eğitimi ile mümkündür. Bu eğitimde, dini yalnız inançları, ibadetleri değil, bunlarla birlikte, bütün edebiyatı, mimarlığı, hattatlığı, menkıbeleri, ahlâkı ile yaşatmak gerekir. Din şahsiyeti olan insan, dini yalnız aklıyla, bilgisiyile, gönlü ile değil, davranışları ile de yaşayan insandır. Dil şahsiyeti olan insan, Yunus Emre, Karacaoğlan, Emrah gibi halk dili olan insandır. Türk San'at şahsiyeti olan insan, Türk mimarlık, minyatür, bezeme, hattatlık v.s. eserlerine hayran olan, onları yaşayan, onları yaratan insandır. Millî şahsiyeti olan insan, Türk gibi hissedenden, Türk gibi düşünen, Türk gibi yaşayan insandır. Millî şahsiyet, millî değerleri yaşamakla mümkündür.

Bir millet kendi dinini, kendi dilini, kendi san'atını yaşadıkça, yaşamak istedikçe, bu oluşu şuurlu olarak tanıdıkça, milliyetçidir. Milliyetçilik bir devlet şekli olmayıp, bir kültür çağının değeridir. «Milliyet doğrudan doğruya bir an'ane (gelenek) birliğidir. Geleneklerin kökü, kelimelerde şekillerde değil, çok derindedir. Onu yaşamak, onu yaşatmak için onun çiçeklerini değil, köklerini beslemek gerekir. Bu kökler, insanın bilinç altı alanıdır» (2).

Onun için millî şahsiyet, kelime ile, söz ile, mantık ile verilmez. Millî şahsiyeti teşekkül ettirmek için, ettirebilmek için, fertlerin şuur altına inmek, oraya seslenmek lâzımdır.

Batıda, «cemiyetin modern bir millet haline gelebilmesi emeliyle siyaset ve din adamları, edebiyatçılar, hukukçular, bu mevzulara ait eserler, şiirler, romanlar yazmak suretiyle millî bir dilin, millî bir edebiyatın meydana gelmesine çalışmışlardır. Tarihçiler de kendi milletlerinin menselerini tâ eski devirlere götürmeğe müstesna bir meziyet ve kabiliyetlerini, fevkalâde başarılarını belirterek diğer milletlere olan üstünlüklerini, Allah tarafından hususî bir vazife ile yaratılmış olduklarını ispata çalışmış, böylece cemiyette derin, köklü ve kuvvetli bir millî şuur uyandırmaya uğraşmışlardır. Bu zihnî ve fikrî faaliyete bütün san'atkârlar, musikînaslar, ressam ve heykeltraşlar, her nevî ilim ve fikir adamları, filozoflar da katılmışlar, mensup oldukları milletlerin teşekkülünde asırlarca çalışmışlardır. Aynı suretle bütün maarif teşkilâtı ve müesseseleri bilhassa üniversiteler millî kültürün teşekkülünde ve yayılmasında mühim bir rol oynamışlardır» (3).

Çağdaş medeniyet seviyesine ulaşma da ancak millî kültüre kavuşmakla olur.

DİNİN CEMİYETTEKİ YERİ — ÖNEMİ VE FONKSİYONU :

Her din bir iki kişinin, bir iki seçkinin mücerret zekâsına değil, halk ruhunun en ekimsiz, en karanlık noktalarına kadar girer, yerleşir ve ona yepyeni bir hayat anlayışı getirir. Bu anlayışla bütün sosyal kurumlar üzerine müessir olur. Tarihi şehirlere baktığımız zaman, bütün yolların bir tapınak, bir kilise, bir câmiye vardığını, bütün panayır, pazar ve umumî yapıların, bütün sosyal hayatın bu merkez yanında toplandığı görülür.

Dinin sosyal hayat üzerindeki tesirleri çok derindir. Hıristiyanlık, İslâmlık gibi büyük dinler klân, aşiret bünyelerinden ve bu bünyelere bağlı puta tapıcılık, kan davasının kalkmasına, imparatorukların, yeni aile ve mülkiyet şekillerinin kurulmasına ve insanlık idealinin doğmasına sebep olmuşlardır.

Meselâ Peygamberimiz, vahalarda dağınık yaşayan, birlik ve beraberlikten mahrum, derin bir cahiliyet içinde bulunan, kan dökmekten çekinmeyen çöl araplarını kısa zamanda en yüksek bir kültür ve medeniyete yükseltmiş, arabistan yarımadasında birlik ve beraberliği sağlamışlardır. Peygamberimizin zuhurundan yüz yıl geçmeden İslâm dini, dört yüz milyonluk büyük insan kitlesinin hem sosyal hayatlarını düzenledi, hem de fertlerin eğitici oldu.

Dinin tesiri, en şahsî muhitlere, âletlere, vasıtalara, hususî hayat tarzlarına kadar ilerler. Uzun zamanlar evlerin yapısı, pencerelerin şekli, kıyafet, mobilya, dekor sanatı motifler, dinin izlerini taşımıştır. Orta zaman Avrupasında yaşamış olan gotik sanatı, motifleri, ruhu ile dinî bir sanattır. Câmilerimiz, çinilerimiz, minberlerdeki oyma işleri, hattatlığımız, dinî musikimiz, ister câmi musikîsi, ister tekke musikîsi olsun, koskoca tasavvuf edebiyatımız İslâm dininin plâstik, fonetik ve edebî sanatlar üzerindeki tesirinden başka birşey değildir.

Müşahede gösteriyor ki, bir din muhtelif sosyal gruplara mensup insanları mistik bir varlık içinde tophyan ve bu birliği devam ettiren bir müessesedir.

Din kolektif hayatı, en şiddetli ferdî egoizmadan soyulmuş bir halde, mutlak olarak yaşatmaktır. Dindar, daha çok öğrenmek, daha çok

kazanmak ve daha çok incelmek için değil, daha çok bağlanmak, kolektif hayatla daha çok kaynaşmak için ibadet eder. Daha doğru bir ifadeyle, ibadetle böyle bir sonuç doğar. İbadetin gayesi, Allahın emirlerini yerine getirmektir. Din, bir yandan apdest, namaz, oruz, haç kurban, zekât fitre gibi emirleriyle, insanı ferdî bencilliğinden soyar bir yandan da Allaha yaklaştırmak insanı üstbeşer hale koyar. Korku, menfaat usanç yeis gibi ferdî kaynaklı hâlleri kökünden söküp atar. Dinde, üst ahlâk, üst sanat, üst mantık bir mahiyet vardır.

Dürkheim'e göre, bütün sosyâl kurumlar dinden çıkmıştır... Aklın kategoriyaları, ilmin dayandığı prensipler, ahlâk ve hukuk kaideleri hep dinden çıkmıştır. Din hayatı, kolektif hayatın en kesif bir ifadesi ve en üstün bir şeklidir.

Allahına bağlanan imanlı, yalnız bir imansızın ulaşamadığı metafizik hakikatleri bilmekle kalmaz, kendini ondan çok daha kuvvetli duyar. Onun için hayatın güçlüklerini kolaylıkla yener. Kısası, hiçbir toplum yoktur ki, şahsiyetini ve birliğin temin eden kolektif duygu ve fikirleri muntazam fasıllarla yeniden kuvvetlendirmek ihtiyacını duymasın. İşte, bu kuvvetlendirmede kaynak, potansiyel güç dindir.

Bazı ilim adamları, sosyologlar ve tarihçiler hayatın ve tarihin asıl âmillerinin inanç olduğu noktası üzerinde durmuşlardır. Bunlara göre insan zihninin temelini daima inançlar teşkil etmiştir. İnsanlık bu güne kadar inançsız yaşiyamamıştır. Bundan sonra da, onsuz yaşiyamayacaktır. Gustave Le Bon'a göre, her hangi bir din yıkılabilir, ama arkasından hemen yenisi belirir ve eskisinin yerine geçer. Bu itibarla, gençlerimizi dinsiz bırakmak, yâni din eğitimi vermemek, demek, İslâmiyetin yerine başka dinlerin veya din diye yutturulan hurafelerin, yahut dinlerin yerini almaya çalışan komünizmin geçmesi demektir. Misyonerlerin, sahte din bezirgânlarının, memleketimizi yıkmak ve Moskovaya veya Pekin'e bağlamak isteyenlerin beklediği budur. Onun için, İslâmiyetten boş kalan ruhları, saf, temiz, berrak olan Asır-ı Saadet Müslümanlarının, Peygamberimizin anladığı İslâm diniyle doldurmak gerekir. Tabiat nasıl boşluktan hoşlanmazsa, insan ruhu da boşluktan hoşlanmaz. Muhakkak, boş olan yer dolar.

Bu bakımdan, bir milletin inançlarında değişiklik başladı mı, o milletin sosyâl hayatı, sosyâl kurumları da baştan aşağı değişir. Bu itibarla, «inançları insanlık tarihinin en güçlü âmillerinden biri saymak yerinde olur» (4).

Fransanın meşhur tarihçilerinden Fustel de Coulanges, sosyâl organizasyonlarda meydana gelen değişiklikleri, insan düşüncesinde meydana gelen değişikliklerle açıklar. Fakat bu düşünceye tesir eden, düşünceye yön veren ve düşünceyi değiştiren de din'dir, dinî inançlardır. Dinde ve dinî inançlarda meydana gelen değişiklik, toplumun sosyâl yapısını da değiştiriyor. Bu teorisini Grek ve Roma toplumlarının sosyâl değişikliklerini açıklamak suretiyle gerçekleştirmiştir. En sonunda eserini şu satırlarla bitirmektedir: «Bir inancın tarihini yaptık. İnanç doğunca, insan toplumu teşekkül ediyor. İnançta değişiklik başlayınca, toplum bir sürü devrimler geçiriyor. Bütünü yok olunca da, toplum şekil değiştiriyor. İşte antik çağlar, böyle bir kanuna dayanmıştır» (5).

Dinin öneminden bahseden Ziya Gökalp, 1922 yılında yazdığı Dine Doğru makalesinde: Bütün hayatlarında kuvvetli bir seciye gösteren insanlar, umumiyetle çocukluklarında dinî bir terbiye alanlardır, der.

Çocuklukta din terbiyesi almıyanlar, ölüncüye kadar şahsiyetsiz kalmağa, iradesiz ve seciyesiz yaşamağa mahkûmdurlar. Rivayete göre, Ahmet Vefik Paşaya medenî cesaretinin istinatgâhını sormuşlar: «Allaha tevekkülumdür» diye cevap vermiş. Filhakika Allaha tevekkül eden bir lâhza ümitten mahrum kalmaz, bir dakika bedbin olmaz, hiçbir düşmandan korkmaz, hiçbir kedere mağlûp olmaz. Daima meserret, huzur ve saadet içinde yaşar. Dinin rolü yalnız fertlere şahsiyet vermekten ibaret değildir. Cemiyetlere de şahsiyet veren yine dindir.

Dinin toplum için önemini, fonksiyonunu ve toplumdaki yerini ve nisbeten fert üzerindeki tesirlerini müsbet yönleriyle anlattık. Acaba, bir toplum dinsiz kalsa veya toplumda dinî hisler zayıflasa ne olur? Bunu da Charles A. Elwood'dan dinliyelim: Ona göre de, bir milletin ilerleme ve gerilemesi, dinlerdeki ilerleme veya gerilemeye bağlıdır. Dinin yok olması bütün üstün medeniyetlerin yok olması demektir. Fert dinli olmadan ahlâklı olabilir. Ama bir toplum dinli olmadan ahlâklı olamaz. «Din insanda ve toplumda daima sosyâl kontrolün en önemli araçlarından biri olmuştur. Bu temeli âmi zayıfladı mı insanın ilkel şekillere ve antisosyâl gidişlere doğru gerilediği, medeniyetin çökmeğe yüz tuttuğu, sosyâl ve ahlâkî paganizmin (putperestliğin) baş gösterdiği görülür.

«Bu gün halkın fizik kuvvete ve kavgaya tapması; dünya savaşları; maddî zevklerin gözde olması; ailenin çözülmesi, boşanmaların artması; serbest aşkın, zührevî hastalıkların artması; çok tanrıçılığın, materyalizmin gittikçe çoğalması; şiddete ve sosyâl kavgaya inancın ve daha

bunlara benzer bir çok vakıaların gitgide yaygın hâl alması her şeyden önce bir din krizinin sonuçlarıdır» (5).

Türkiyemizde, filozof olmayışının sebeplerini arıyan Mehmet Emin Erişilgil, Cumhuriyet devrinde din meseleleri üzerinde düşünen fikir adamlarının bulunmadığını belirtmekte, fakat böyle bir düşüncenin dahi, bazı aydınların kafalarında hemen «geri gitme» diye telâkki edildiğini belirtir ve şöyle der:

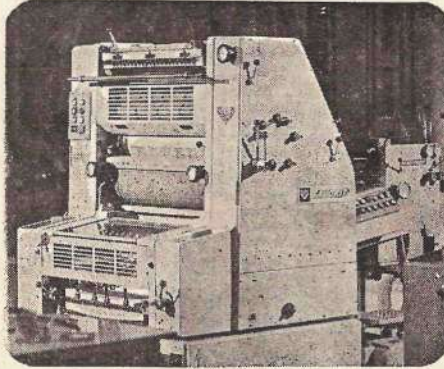
«Fakat Cumhuriyet din meseleleri üzerinde düşünen fikir adamları yetiştirmemiş olması yüzünden «halkın bu ihtiyacını gidermek için ne yapmalı?» sorusuna kolaylıkla cevap verilemiyordu. Bazı aydınların alınan tedbirleri geri gitme zannetmeleri de bundandı.

«Din meseleleri üzerinde düşünülmiyen, din zihniyeti ile, ilim zihniyeti arasında nasıl bir münasebet olabilir sorusunu bile bilgisizlik adeden bir çevrede elbette filozof yetiştiremezdi» (6).

Bir filozof diyor ki: «Ağacın kıymeti yemişinden anlaşılır». O halde, bu kadar tatlı ve faydalı yemişler veren din ağacına lâkayt kalmak büyük bir gaflet eseri değil de nedir?

- (1) Ord. Prof. Dr. Zeki Velidî Togan. Türklüğün Mukadderatı Üzerine, s. - 86.
- (2) İsmail Hakkı Baltacıoğlu. Pedagojide İhtilâl, s. - 85.
- (3) Prof. Dr. Mümtaz Turhan. Atatürk İlkeleri ve Kalkınma,
- (4) Gustave le Bon. Psychologie du Socialisme. Nurettin Şazi Kösemihal. Sosyoloji Tarihi. S - 314.
- (5) La Cite Antique. Paris 1864. Nurettin Şazi Kösemihal a.g. eseri. S - 312.
- (6) Mehmet Emin Erişilgil, Neden Filozof Yok. S- 52.

**BASKI İŞLERİYLE
İLGİLİ BİR
PROBLEMİNİZ Mİ
VAR?**



öyleyse bize
telefon edin
yeter...
yeni sistem
ofset ve tipo
makinalarımızla
probleminize
çare
bulabiliriz.

EMEL MATBAACILIK sanayi ve ticaret ltd. şti.
karanfil sok. nu. 24 tel : 12 13 09 - 12 22 15 Ankara

BOZKURT

TÖRE GENÇLİK SERİSİ

Daha önceki sayılarımızda, Eylül ayından itibaren «TÖRE GENÇLİK SERİSİ»ni yayınlama-
cağımızı ilân etmiştik.

Gençlik Serisi'ne büyük ilgi gösterildi. Ülküdaşlarımızdan aldığımız mektuplarda ve yaptığımız görüşmelerde, bu teşebbüsün ciddi bir ihtiyacı karşılayacağı ve müstakil aylık bir ülkü dergisi halinde yayınlanmasının yerinde olacağı fikri doğdu.

Bu görüşe biz de katıldık. Ülkücü gençliğin hiç bir fikri sapmaya fırsat vermeyecek, tavizsiz ve cesur dergisinin adı ve sembolü, Türkçülük fikrinin de bayrağı haline gelen «BOZKURT» olacaktır.

Ülkü dergisi BOZKURT'un en kısa zamanda gerçekleştirilmesi için çalışmalar ilerlemiş bulunmaktadır.

Bir TÖRE - DEVLET yayını olan BOZKURT'ta sevdiğiniz ve güvendiğiniz imzalar, günlük hesapların üzerinde kalarak Türk Milliyetçiliğinin temel konularını işleyecekler; ülkücü gençlerin yazı ve şiirlerine de yer verilecektir.

Not : BOZKURT'un haberleşme adresi: P.K 211, Kızılay, Ankara'dır. BOZKURT'un yıllık aboneliği 15 TL'dir. Abone kaydına başlanmıştır.



TÖRE ve DEVLET DERGİLERİ

Temsilcilik Vermeye Devam Ediyor

Milliyetçi Hareket'in fikir ve sanat dergisi TÖRE ile siyasi aktüalite dergisi DEVLET'in bugüne kadar tesis edilenlere ilaveten yeni müşterek bölge, okul ve öğrenci yurtları temsilcilikleri kurulacaktır. Temsilciler, dergilerin satış ve dağıtım takibi, abone ve muhabirlik görevlerini yürütecekler ve kendilerine TÖRE ve DEVLET'in basın kimlik kartları verilecektir. Şartları öğrenmek isteyenlerin :

P.K. 211, Kızılay, ANKARA

Adresine başvurmaları rica olunur.

Töre Yazı Ailesi

**DOÇ. DR. EROL GÜNGÖR
İLE
BİR
KONUŞMA**

Yazı ailemizin en güçlü kalemlerinden biri olan sayın Erol Güngör, Türkiye'deki «ilim adamı» boşluğunu, gerek çalışmaları, gerek şahsiyeti ile ve lâyık vechile dolduran nadir kıymetlerimizdendir.

Töre yazı ailesi içinde bulunması ile daima iftihar ettiğimiz, alçak gönüllülüğün ve dostluğun timsali olan hocamıza' sorularımıza cevap vermek lûtfunda bulunduğuş için samimiyetle teşekkür ederiz.

**KONUŞAN
DENİZ
DAĞOĞLU**



Doç. Dr. Erol Güngör

S. — Muhterem hocam, kısaca hayatınızdan bahseder misiniz?

C. — 1939 yılında Kırşehirde doğdum. Ailem orada Hacıhafızlar diye bilinir. İlk ve Orta Tahsilimi Kırşehir'de yaptıktan sonra İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girdim. Bir yıl sonra merhum Profesör Mümtaz Turhan'ın teklif ve tavsiyesiyle Hukuk Fakültesi ikinci sınıfından ayrılarak Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe Bölümü'ne girdim ve oradan 1961 yılında mezun oldum. Aynı yıl Prof. Turhan'ın yanında Tecrübi Psikoloji asistanı olarak 1965 yılında doktoramı yaptım. Bir müddet A.B.D.'de Colorado Üniversitesi'nde ihtisas tahsili ve araştırma yaptıktan sonra 1971 yılında İstanbul Edebiyat Fakültesi Tecrübi Psikoloji Kürsüsü'nde doçent oldum. Halen bu kürsüde sosyal psikoloji okutuyorum.

S. — İki yıl Amerika'da bulundu-

nuz; Avrupa ve Amerika üniversiteleri ile Türkiye üniversiteleri arasında,

a — İlmî seviye ve ciddiyet

b — Memleket meselelerine karşı tavırlar

c — Yapılan öğretimi, pratik ve nazari değerler bakımından mukayese eder misiniz?

C. — Avrupa ve Amerika Üniversiteleri arasında birçok farklar bulunmakla beraber bunlar bizim üniversitemizle karşılaştırılınca daha çok benzer tarafları gözümüze çarpmaktadır. Aradaki en büyük ve temelli fark, benim kanaatimce, batı üniversitelerinin çok eski bir geleneğe sahip olmasıdır. Bu gelenek onları hem idarî bünye hem de ilmî seviye bakımından bizinkilerden çok farklı kılmaktadır. İlmî ilerlemesi herşeyden önce geleneğe ve muhite bağlıdır, bu iki şeyden mahrum bulunan Türk üniversiteleri ferden parlak zekâlara sahip olsa bile müessese olarak büyük bir varlık gösteremiyor.

Memleket meselelerine karşı gösterilen ilgi bizdeki manâsıyla anlaşıldığı takdirde kendimizi çok ileri sayabiliriz. Batıda **bilhassa İngiltere'de ve Amerika'da üniversiteler memleket meseleleriyle değil, bu meseleleri çözecek kalitede insan yetiştirmekle uğraşırlar.** Türkiye'de talebeye bu istikamette kuvvetli bir eğitim verilmek yerine çok defa onun heveslerine, batıl itikatlarına, hattâ siyasî ihtiraslarına bazı hocalar da kendilerini uydurmaktadırlar. Bugün Sıkıyönetim Mahkemeleri önüne çıkan üniversite hocalarının çoğu sokaktaki talebe hareketinden sonra ideoloji sahibî olmuşlar, kendi talebelerinin tezgâhında birer çırağ durumuna düşmüşlerdir. Üniversitelerdeki ilmî ve idarî müsamahakârlıklarla talebe kendi eksikliklerinin dahi farkına varamayacak kadar mesuliyetsiz bir hale gelmiştir. Benim sınıfımda düzgün Türkçe ile üç cümle yazacak talebe par-

makla gösterilir, ama bunların hemen hepsi Türkiye'nin kurtuluşu hakkında kesin formüllü reçetelere sahiptirler.

Amerikan üniversitelerinde Viet nam'a gitmek istemeyenlere bu işin yolunu göstermek üzere kurulan! Talebe büroları üniversitenin bina vesair imkânlarından rahatça faydalanır, ama akademik faaliyete sekte vuranlar, hattâ şahsî sebeplerle üniversite bahçesinde kavga edenler bile süratle üniversiteden uzaklaştırılırlar. Cehalete ve serkeşliğe katiyen müsamaha edilmez.

S. — Bazı milliyetçi hocalarımıza göre, Tanzimattan bu yana garp kültürü emperyalizmi sol fikirlerin süratle yayılmasına zemin hazırlamıştır. Bu konuda ki fikriniz nedir?

C. — Batı kültürünün Türkiye'yi istilâ ettiği, bu istilânın da en sonunda solculuğa yol açtığı doğrudur, fakat bu hüküm bir tasvirden ibarettir, yani yapılan müşahedenin bir illiyet münasebeti halinde izahı verilmiş değildir. Herşeyden önce, kültür emperyalizmi tabiri bizim gözümüzü daima dışarıya çevirmekte, dışarıda birtakım düşmanlar aramaktayız. Türkiye'de devamlı bir kültür yıkımı olmaktadır, açılan boşluğu batı kültürünün, hem de en seviyesiz şekliyle, girmesini tabii karşılamalıyız. Solculuğu Türkiye'ye batılılar sokmuş değildir, Türkiye de onu hususi bir suretle ithal etmemiştir. Ancak, Türkiye'de sosyal kıymetler nizâmı ve fikir seviyesi çöktüğü için, münevverlerimiz daha çok kitle seviyesinde ve ideolojik mahiyette fikirleri benimseyecek hale gelmişlerdir.

S. — Son senelerde bir çok yazarın da katıldığı sol propaganda yoğun bir hal aldığı halde halk tarafından benimsenmemiştir. Solcular bunu, «halkın bilinçlenmemiş» olması ile izah ediyorlar, sizin fikriniz nedir?

C. — Halkın gücüyle iktidara gelen bir solcu hareket hiç görülüşü değildir;

hele Türkiye gibi halkının münevverinden daha kuvvetli sağduyuya sahip bulunduğu bir memleketle solculuk daima küçük bir münevver grubunun işi olarak kahr. Aslında «halkın bilinçlenmemiş olması» nı söylemek de bizdeki marksistlerin ne kadar kalitesiz olduğunu gösteriyor. Marksizme göre bilinçlenmek (şu ur kazanmak) sadece burjuva, işçi ilh. gibi sosyal sınıflar için bahis konusudur, halbuki halk bir sosyal sınıf değildir. Yaymak istedikleri ideolojiyi dahi bilmeyen cahil bir okur - yazar kitesinin Türk halkı gibi en az bin yıllık imtihandan geçmiş bir halkı kandırması elbetle düşünülemez.

S. — Türkiye'de son yıllardaki anarşi hareketlerini sosyal psikoloji bakımından tahlil eder misiniz?

C. — Türkiye'deki sol hareketin sosyal menşeyini Töre'deki çeşitli yazılarımda kısmen açıklamaya çalıştım, Bu suali bir mülakat çerçevesinde cevaplandırmak kolay değildir. Şu kadarını söyleyebilirim ki, Türkiye'deki süratli sosyal değişme ve kültür değişmeleri en çok genç nesilleri tedirgin etmektedir, çünkü onlar, olgun bir vatandaş olarak girecekleri cemiyette kendilerini tatmin edecek hiçbir şey bulamamaktadırlar. Batılılaşma hareketleri neticesinde, gençlere örnek diye gösterilen kıymetlerin hemen hepsi de sahte, uydurma, veya muhtevasız şeylerden ibarettir. Marksizmin bu boşluğu dolduracak bir kıymette olduğunu söylemek istemiyorum. Önemli olan, gençlerin kendi başlarına çare arayacakları bir boşluğa itilmiş olmasıdır.

S. — Türkiye halihazırda ortak pazara geçiş dönemi için uygun bir ortamda mıdır, sizi endişelendiren taraflar var mıdır?

C. — Ortak Pazara girmemizin iktisadi neticeleri benim ihtisasımın dışında kalan bir konudur. Şimdiye kadar iktisatçılarımızın ve politikacılarımızın da Tür-

kiye - Ortak Pazar münasebetleri hakkında hiçbir ciddi tahliline rastlamış değilim. Hadisenin beni ilgilendiren tarafı, Avrupa karşısına elli - altmış yıllık bir kültürle çıkacak Türkiye'nin milli hüviyetini tamamen kaybetme tehlikesidir. Ortak Pazarla olan münasebetlerimizin büyük ölçüde gelişmesi muhakkak ki rejim buhranına kesinlikle son verecek, komünizm tehlikesini de ortadan kaldıracaktır. Fakat ben Türkiye adının sadece büyük bir iktisadi işletmenin adı olarak kalmasından ciddi bir şekilde endişe ediyorum.

S. — 1960 hareketinden sonra, değişik bir devreye girmiş bulunuyoruz. Bu devre bir çok istismlara konu olmuştur ve bunun en son örneğini de Cumhuriyet Halk Partisi vermiştir. Sizce Türkiye'nin bugünkü durumu, bu yönde nasıl bir grafik çizmektedir? Cumhuriyet Halk Partisi'nin içinde bulunduğu dönem, Türk siyasi hayatına ne gibi bir etkide bulunacaktır?

C. — Cumhuriyet Halk Partisi Türkiye'nin çoktan geride bıraktığı bir zihniyetin ve organizasyon tarzının eseri olarak ister - istemez tasfiyeye uğrayacaktı. Bu tasfiyenin dışarıdan bir müdahaleye lüzum kalmadan kendiliğinden olması Türkiye'nin siyasi geleceği bakımından ümit verici bir işarettir. Şimdi bu partiden geriye kalan gruplar partinin uğradığı akıbeteye yanlış teşhis koymakta devam ederlerse siyasi hayatımızda başarılı bir rol oynayamazlar. Halk Partisi'nin tarihi mirası üzerinde yapılan kavga iki tarafa da büyük zarar verecektir, çünkü asıl tasfiye edilen şey şu veya bu grup değil, bizzat bu tarihi miras denilen şeydir. Üstelik bu tasfiye fiilen 27 Mayıs hareketiyle yapıldığı halde, resmîyete intikali oniki yıldır gecikmiş bulunuyordu.

S. — Türkiye'nin istikbali hakkında hem çok iyimser, hem çok kötümser olanlar mevcuttur, acaba sizin görüşünüz nasıldır?

C. — Türkiye hakkında kötümser olanlar çok defa kötümserliğin bütün şartlarını kendileri yarattıktan sonra geriye çekilip «bu millet adam olmaz» demişlerdir. Ben onlar gibi düşünmek için bir sebep görmüyorum. Türk milleti bundan daha ızdırılı fetret devirleri geçirdiği halde daima silkinip çıkmayı bilmiştir.

S. — Sizin, Türk tarihi içinde Osmanlı İmparatorluğu dönemine, Cumhuriyet'ten bu yana aydınlarımızda görülenin dışında bir alâka ve bakışınız var. Tarihî hakikatler yönünden anlamı olan bu görüşünüzün yaygınlaşması nasıl mümkün olur?

C. — Benim Osmanlı Tarihi'ne bakış tarzım pek orijinal sayılmaz, ama münevver ekseriyetinin görüşünden çok farklı olduğu doğrudur. Osmanlı Tarihi'ne karşı ilgi memleketimizde gittikçe artıyor. Şimdilik bu ilginin en kuvvetli saiki, maalessif, içinde bulunduğumuz hal ve şartların verdiği sıkıntıdır. İmparatorluk bütün dünyaya karşı yüzyıllarca ayakta kaldığı halde biz şu barış ve ittifaklar çağında bile her an devletimizin yıkılacağı endişesi içinde yaşıyoruz. Büyük çoğunlukla seçimleri kazanan bir iktidar bir avuç komünist talebe ile başa çıkamadı. Üstelik, ileri gelen siyasi liderler ve yüksek mevkilerdeki münevverler halâ başarısızlığın sebebini başarı şansı olarak görmekte devam ediyorlar. Benim kanaatimce İmparatorluk'u iyi anlamadan Türk milletini iyi anlamaya imkân yoktur. Ben şimdiye kadar bu anlayışı erişmiş pek az münevver gördüm; bunlar arasında en kıymetlileri olarak Yahya Kemal'i ve çağımızın tanımaya fırsat bulamadığı merhum Dündar Taşer'i sayabilirim. Biz Yahya Kemal'i sadece bir şair olarak tanıyoruz, Dündar Taşer ise ancak kendisini yakından tanıyan bir avuç kişiyi aydınlığa kavuşturduktan sonra genç yaşta aramızdan ayrıldı.

İmparatorluğa duyulan ilgiyi bir siyasi hareket sayacak vehimli kimseler bulunabilir, ama biz bilgiyi daima vehim-

den üstün tutmalı ve tarihin bu en büyük destanını bütün mısralarıyla öğrenmeliyiz. Bu bilgi aslında Türk kültürünün ve Türk medeniyetinin bilinmesi demektir. Ben bu konuyu Taşer'in büyük hatırasına ayıracığım bir makalede işlemek istiyorum.

S. — Kültürümüzün büyük bir unsuru olan Türk musıkisi, son zamanlarda yeniden münakaşa konusu oldu, Sizce Türk musikisinin milli hayatımızdaki yeri ve istikbali nedir?

C. — Musıkî bir milli kültürün özünü teşkil eder, bu yüzden de bir kültürden diğerine aktarılması el zor olan unsurlardan biridir. Nitekim Türk müziğinin aleyhinde bulunanlar hep şu veya bu şekilde Türk kültürünün dışında yetişenler arasından çıkıyor. Bunların aleyhtarlığı sanat endişesinden değil, batılı olma ve ya batılı görünme heveskârlığından doğuyor. Ben batılı müzikologlar arasında bizim klâsik müziğimizi değersiz bulan tek kişiye rastlamadım. Sanattan anlayan bir kimse zaten «ya Türk müziği ya batı müziği» diye dogmatik bir tercih yapmaz. Meseleleri böyle siyah - beyaz tercihi halinde ele alanlara psikoloji'de biz «kapalı zihin» adını veriyoruz. Türkiye'deki batı hayranı kozmopolitlerle devrimciler işte böyle kafalarını mantıkî düşünceye ve yeni bilgiye kapalı tutan bir zümre teşkil ediyorlar. Nitekim bunlar Türk müziğinin aleyhinde bulunurlarken «Atatürk böyle istedi» demek dışında hiçbir ciddi ve ilmi delil göstermiş değillerdir.

Türk müziğinin istikbali genellikle Türk kültürünün istikbaline bağlıdır. Türkiye'de milli bir kültür devam ettikçe Türk müziği de devam edecektir. Hakikatte, Türk müziği Türk okullarından ve Türk radyosundan çıkarıldığı zaman Türk kültürünün gücü onu yine yaşatmıştır. Yahya Kemal'in şu mısraları, müziğimizle milliyetimiz arasındaki münasebeti çok güzel ifade ediyor: «Çok kimse anlamaz eski musıkimizden; ve ondan anlamayaz birşey anlamaz bizden».

S. — Yirminci yüzyılda Türk ve müslüman kalmak şartı ile kültür ve töre bakımından çağın medenî icaplarına uydurmak mümkün müdür, nasıl?

C. — Bu soru yanlış sorulmuştur. Esasen Türk ve müslüman olmak medenî olmakla eş manâdadır. Ancak, çağın medenî icaplarından ne anlaşıldığının açıkça belirtilmesi gerekir. İlericilerin bize medeniyet diye gösterdikleri şeylere uymak için Türklük ve müslümanlıktan değil, alelade insanlıktan da çıkmak gerekir; ama insanlara daha çok huzur ve refah verecek bir yaşama seviyesine ulaşabilmek için Türk ve müslüman oluşumuz en büyük avantajımızı teşkil ediyor.

S. — Türk fikir hayatında, bugüne kadar dergilerin mühim rol oynadığı düşünülürse, TÖRE'nin bu sahadaki yeri ve hizmeti akla geliyor, sizce bu hizmet yeterli midir, daha mükemmel nasıl olunabilir?

C. — Töre'nin yazarı olduğum halde şimdilik onun tesir sahası ve başarısı hakkında yeterli malûmata sahip değilim. Ben kendi hesabıma, sosyal hadiseleri ilim zihniyetiyle inceleme yolunda birkaç mütevazı örnek vermeye çalışıyorum.

S. — Efendim, genç arkadaşlarda gördüğünüz eksiklikler nelerdir? Tavsiyeleriniz... Mutlaka okumaları icap eden birkaç kitap ismi verebilir misiniz?

C. — Genç arkadaşlarıma Türk kültürünü kendilerine öğretecek bütün eserleri okumalarını, bilhassa bu eserleri okuyabilecek bir Türkçe bilgisi kazanmalarını tavsiye ederim. Yahya Kemal'in bütün eserlerini, Dündar Taşer'in toplanacak makalelerini dikkatle okuyarak üzerinde düşünmelidirler. İdeoloji yerine fikir sahibi olmayı tercih ederlerse kendilerinden beklenen hizmeti yapabilirler.

TÖRE dergisi, binlerce yıllık Türk tarihine dayanan ve ikinci meşrutiyetten beri de sistimli bir şekilde gelişen Türk Milliyetçiliği fikrinin bugünkü temsilcisi olmak gayreti içindedir. Bizim şimdi savunduğumuz fikirlerin, eski Türk Milliyetçilerinin görüşlerini, nasıl geliştirerek devam ettirdiğini göstermek üzere, büyük Türk Milliyetçisi Yahya Kemal'in 1921 de yazdığı bir makaleyi okuyucularımıza sunuyoruz.

TEŞKİLÂT KABİLİYETİ

Yahya Kemal

Son yıllarda dimağlara yerleşmiş bir fikirdir ki Türkler'in tek bir meziyeti vardır: Askerlik Eğer Avrupalılar bu tek meziyeti de inkâr et-selerdi, kendilerini, denizde balık gibi, Avrupa irfânı içinde kaybeden Türklerin küre-i arz (1) üzerinde hiç bir meziyetleri olmadığına kani olurlardı. Fakat Avrupalılar bir çok sebepler yüzünden bunu inkâr etme-diler, çünkü askerlik hakikaten millî fârika (2) derecesinde, büyük bir meziyetimizdi, mâzî itibâriyle Avrupalıların şerefli bir düşmanı idik. Sonra, son asırda, onların menfaatlerini Romanov'lara ve Habsbourg'lara karşı koruyorduk. Şark'a bizim gibi iyi ve merd bir bekçi lâzımdı, binâenaleyh bir bekçiye şu kadarlık bir meziyeti bağışlamak lâzım ge-liyordu.

Avrupa'nın asıl ilmi bizi hiç değersiz görmez, ancak asıl ilmin revâcını Darülfünûn (3) dairesindedir, dışarıya pek çıkmaz, fikirleri, daha ziyâde, âmiyâne ve siyâsî maksadlarla yazılmış kitaplar yayar. İşte biz bizi bu kitaplardan biliriz, bunların têsiriyle hor görürüz, doksan dokuz nakîsesi(4) ve askerlik gibi tek bir meziyeti olan bir millet sanırız. Askerlik gibi mîmârîmiz de vardır, fakat göz önünde durduğu halde münkerdir,(5) bu mîmârînin her câmii müslümandan ve Türkten olmayan bir mîmarın nâmına muzâfıdır,(6) mîmârî gibi bütün diğer güzel eserlerimizi ibdâ etmiş(7) olmak hakkı nez'edilmiştir;(8) çünkü bütün bu eserler medeniyete delâlet ederler; halbuki bizim medeniyete istidâdımızın bahsi bile arzû edilmez. Medeniyetin güzellikden başka bir de canlı tarafı vardır ki, yeni tâbiri ile teşkilattır, işte cedlerimiz bu vatana fethettikleri zaman derhal müslüman ve Türk kılığına koymakla, en ziyâde gösterdikleri bu büyük meziyet, bütün diğer meziyetlerimizden daha fazla bir taassupla inkâr olunur; bu noktadaki musırrâne(9) inkârın sebebi âşikârdır: Bu asırda teşkilât hayâta bürhandır,(10) bizse idâma mahkûm bir milletiz, teşkilât meziyetinden mahrum olduğumuza kendimiz inanırsak, kendi elimizle intihâr etmiş oluruz. İşte bunun içindir ki Bosphore gibi Türklüğe hayırhâh (!)(11) Beyoğlu gazeteleri, ikide birde «Türk iyi köylü ve merd askerdir» nakaratını tekrar ettikten sonra Türklüğün idâre ve teşkilât kaabiliyetinden mahrum olduğunu, Yunanistan'ı Türk vatanında ortaklığa kabûl ederse çok mes'ûd olacağını söylerler. Bu gazeteler, bizim teşkilât ve idâre kabiliyetinden mahrûm olduğumuzu bize inandırmaya çalışıyorlar. Bu fikri bizim kafamıza telkih etmeği (12) programlarının esaslı bir noktası addediyorlar. Fakat îtirâf etmeli ki aşılamağa çalıştıkları mikrobu hâriçten yeni getirmediler. Bizim muhîtimizdeki bir kısım kafaları zâten aşılammış gördüler, ancak tâmîme(13) çalışıyorlar.

Hakîkatte askerlik Türklüğün tek meziyeti değil, inkâr olunmayan tek meziyetidir. Zâten bu meziyet teşkilâta olan istidâdını göstermez mi? Müverrih **Michelet**, meşhur Fransa Tarîhi'nde, **Süleyman-ı Kanunî'nin** ordusunu, Macar ovalarını istilâ ettiği zaman, bütün teşkilâtı ve idâresiyle tasvir ederken hayretten cûşu huruşa gelir, en muazzam bir teşkilât nümunesi olarak tasvîr eder. Türk'ün askerlikde olan bu kaabiliyeti, fütûhat asırlarında, mülkî, kazâî, mâlî, îlmî, sınaî bütün teşkilâtında aynı mükemmeliyetle göze çarpardı. Üç inkiraz asrıdan sonra bu kabiliyet Türk'de yine vardır. Bir misâli de göz önündedir: İstiklâlinin tamâmîyle tehlikeye düştüğünü gören bu millet, üç sene gibi az bir zaman-

da, Anadolu'nun göbeğinde, hükümetiyle, meclisiyle, ordularıyla, mülki şebekesiyle yeni bir varlık gösterdi. Türk'ün üç inkıraz asrının uyuşukluğundan sonra birdenbire, bu kadar bâriz olarak tecelli eden, bu kabiliyetini artık târihle tevsik etmeğe de hacet yoktur. İstiklâl, varlığımızın istinâd edeceği kaidedir. Lâkin istiklâl yalnız askerlik kabiliyetimize istinâd etmekle pâyıdâr olamaz. Bilmeliyiz ki teşkilât ve idâre kaabiliyetimiz de o derece yüksektir. Şimdiye kadar düşman sadmeleri⁽¹⁴⁾ bilhassa askerlik kabiliyetimizi uyanık bulunduruyordu. Fütühât asırlarımızda gösterdiğimiz diğer teşkilât kabiliyetleri, üç inkıraz asrında uyuşmuş olmalarına rağmen yine bizde mevcutturlar. Bu kaabiliyetlerimize evvelâ inanmak, sonra onları bu asra göre tahmin etmek lüzûmu bir an hatırımızdan çıkmasın. İstiklâlin sırrı bir itikadda meknuzdur. ⁽¹⁵⁾

- | | |
|-----------------------|----------------------------|
| 1. yeryüzü, dünya | 8. tanınmıştır |
| 2. ayırıcı vasıf | 9. ısrarlı, devamlı |
| 3. üniversite | 10. delildir |
| 4. eksikliği | 11. dost iyiliğini isteyen |
| 5. inkâr edilmektedir | 12. aşlamayı |
| 6. mal edilmiştir. | 13. yaymaya |
| 7. yaratmış | 14. çarpmaları |
| | 15. gizlidir |

AZAP TOPRAKLARI

2. BASKI
ROMAN
EMİNE İŞINSU

BATI TRAKYA TÜRK LÜĞÜNÜN ÇİLESİ

Fiati 10 TL.

Ötüken Yayınevi

Nuruosmaniye Nu 36 - 7

Cağaloğlu — İstanbul

Oğul atan gibi yeri yolunda
Yolu, töreleri unutma balam.
Bülesen bağlar var sağda solunda
Soni bülünmeyen yol tutma balam.

GENÇLERE ÖĞÜTLERİM

Her zaman bağlı say töreye özün,
Yerirken arkada kalsın bir gözün,
Düşün yer, zamanı hesapla sözün,
Böyük Lokmaları heç utma balam.

Yoldaş olup sapmışlara azdırma,
O ağ alnan kara leke yazdırma.
Yurt temelin yad kazmaynan kazdırma.
Özün herkeslere savutma balam.

Aş'ın bül - iş bül- eş'in bül yaşa,
İz yaparlar kendir ipler sert taşa
Kötüye uyarsan dert gelir başa,
Rehmet okut, lenet okutma balam.

San öğüt veriyem kulak ver dinle:
Bir dirhem heysiyet gelmez yüzbinle,
Aşık Serabi der bu geçgin sinle;
Özün boş şeylerle avutma balam.

A. REFİK ŞAŞIHÜSEYİNOĞLU

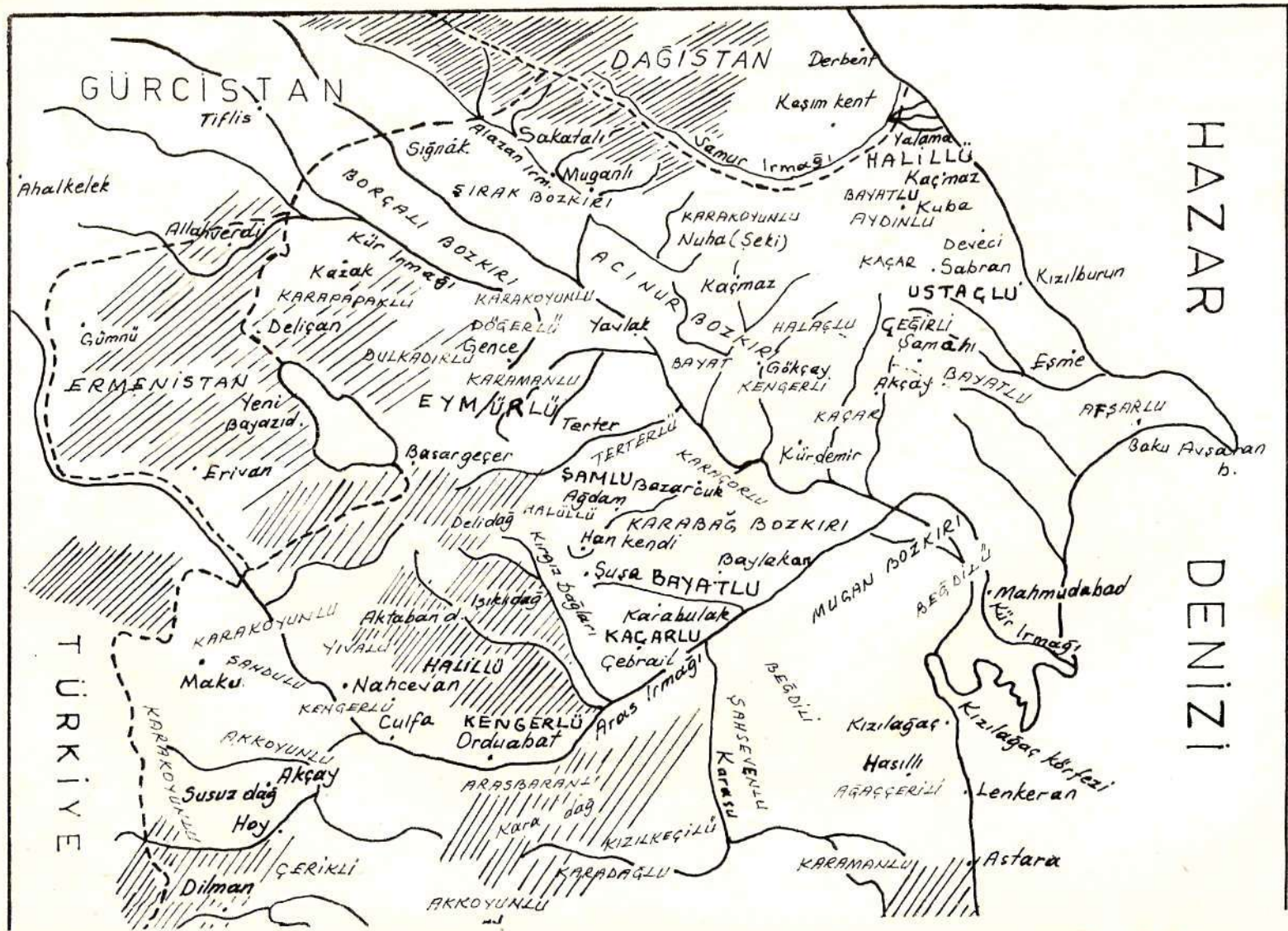
Maarif ordusunun kahraman erlerinden A. Refik Şaşıhüseyinoğlu; 1913 yılında Van'da doğmuş, bütün bir ömrünü bu şehire, bu şehrin çocuklarına adamıştı. Van'da Türkçülük akımını başlatan ilk maarifçi idi. Otuz sekiz yıl içinde yetiştirdiği bütün yavrularına ve dokuz çocuğuna, «Türk Milletini bütün benliğine sev ve koru; sonunda ölüm gelecek bile olsa.» prensibini benimseten Şaşıhüseyinoğlu, «Serabi» mahlası ile şiirler yazıyor, milleti için çoşan duygularını, mısralara döküyordu. 12 Mayıs 1972 de Tanrı'nın rahmetine kavuşan bu mütavazi fakat yetişen her milliyetçi Van'lı hemşehrisinde silinmeyecek bir iz bırakmış olan şairimizin, Azeri şivesi ile yazmış olduğu bir şiirini okuyularımıza sunarken, aziz hatırası önünde saygı ile eğiliriz.

Şiirde kullanılan Azeri ağzındaki kelimelerin karşılıkları :

Yeri: Yürü, **Balam:** Yavrum, **Bağ:** Bağlamak fiili, **Böyük:** Büyük, **Heç:** Hiç, **Utma:** Yutma, **Ağ:** Lekesiz, ak, **Yad:** Yabancı, **Özün:** Kendini, **Bül:** Bil, **Lenet:** Lanet, **San:** Sana, **Sin:** Yaş, yıl

AZERBEYCAN VE AZERİ TÜRKLERİ

Azerbaycan, Türk âlemine göre Batı Türkleri diye bilinen Oğuzlar'ın yani Türkmenler'in, doğu kanadını teşkil eden Azerî Türkleri'nin yaşadığı ülkedir. Bin yıldan beri Türk vatanı olan Azerbaycan, bugün ikiye bölünmüş halde olup kuzey bölümüne Rusya, güney bölümüne ise İran hükmetmektedir. Türkiye'nin dışında kalan Oğuz veya Türkmen kütesinin en büyük kısmı bu ülkede yaşamaktadır. Azerbaycan, bütünüyle yâni bölünmemiş hâliyle düşünülecek olursa 250 bin km² den daha geniş bir sahayı içine almakta ve 10 milyon Türk nüfusunu barındırmaktadır. Azerbaycan'ın hududlarını çizecek olursak, kuzeyde yine bir Türk memleketi olan Dağıstan ile arasında Kafkas Dağları ve Samur Irmağı, sınır durumundadır. Kuzey batıda Gürcistan ile Saka-Tala, Sıgnak ve Kazak şehirlerini Azerbaycan'da bırakan hat boyunca; Ermenistan ile de bu hattın devamı olan Delican, Gökçeöl ve bu gölün güneyindeki Basar-Geçer'den birdenbire batıya dönerek Ağrı vilâyetimizin Dil mntıkası'nda Türkiye hududunu bağlayan sınır



GÜRCİSTAN
Tiflis

DAGISTAN

HAZAR

DENIZI

Ahalkelek

ERMENİSTAN

TÜRKİYE

Signak

Sakatalı
Muganlı
SIRAK BOZKIRI

Derbent
Kasma kent

HALILLO
Kaçmaz
BAYATLU
AYDINLU

Allakherdi

BORÇALI BOZKIRI
Kür Irmağı

ACINUR
Kaçmaz

Devinci
KAÇAR
Sabran
Kızılburun
USTAĞLU

Gümnü

Kazak
KARAPAPAKLI
Delisan

KARAKOYUNLU
DOĞERLU
Gence

Yavlat
BOZKIRI
HALAĞLU
Göksey
KENGERLI

ÇEĞİRLI
Samāhi
AKÇAY
BAYATLU

Yeni Bayazid
Eriyan

DULKADIKLU
KARAMANLU
EYMÜRLÜ
Tarter

BAYAT
KARAKOYUNLU
KARAKOYUNLU

KAÇAR
Kürdemir

Afsarlı

Baku
Avsaran b.

Basargeçer

TERTERLU
SAMLU
Bazarçuk
Ağdam

KARABAG BOZKIRI
Han kendi
Baylekan

MUGAN BOZKIRI

KARAKOYUNLU
Aktaban d.
YIVALLI
HALILLO

Delidag
Kizilbaşları
Kariabulak
KAÇARLU
Çebrai

ŞUSA BAYATLU

BEBDİLİ

Mahmudabad
Kür Irmağı

Maku
SANDULU

NAHCEVAN
KENGERLU
Culfa

KENGERLU
Orduabat

ŞARSEVERLU
KARASU

BEBDİLİ
Kızılbaş

Kızılbaş körfezi

Susuz dağ
Hoy

AKKOYUNLU
AKÇAY

ARASBARANLI
Kara dağ

KARADAGLU

KARAMANLU

Lenkeran

Dilman
ÇERIKLI

AKKOYUNLU

Astara

lar ile komşudur. Yalnız Delican, Gökçe-Göl'ün doğu kısmı ve Basar-Geçer yine Azerbaycan tarafında kalmaktadır. Batıda, Türkiye ve Irak ile komşu olan Azerbaycan'ın güneydeki hududu, Irak sınırına yakın olan Beşparmak Dağları'ndan başlayıp Hemedan'ı dışarda, Kazvin'i dahilde bırakan kavisin Elbruz dağlarına bağlanması ile tamamlanır. Doğu tarafında ise Giylan bölgesini dışarda bırakacak şekilde devam eden sınır, Hazar Denizi'ne erişir. Böylece doğu tarafı Hazar Denizi ile çevrilmiş olmaktadır. 1920 yılında Bolşevik-Rus ordularının istilâsına uğrayan Kuzey Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Nahcevan ile Karabağ arasındaki Dağlık Karabağ, Delican, kısmen Kazak bölgeleri ile Gökçe-Göl'ün doğusundaki Şah-Dağ mıntıkası, Ermenistan'a; Borçalı Ovası ile Şırak Ovası'nın bir kısmı Gürcistan'a verilmek suretiyle Kuzey Azerbaycan, Ruslar tarafından kasıtlı olarak küçültülmüştür. Ayrıca 1925 yılında İran'da Rıza Şah Pehlevi'nin hâkim olması ile Güney Azerbaycan da yeniden idarî taksimata tâbî tutularak bütünlüğü parçalanmış, bu meyanda güneydeki bir kısım bölgeler Azerbaycan'dan koparılıp Fars vilâyetlerine bağlanmıştır. Böylelikle sun'î olarak küçültülen Azerbaycan, 200 bin km² ye yakın miktarda kalmıştır.

Azerbaycan, coğrafi bakımdan kuzey ve güney olmak üzere iki kısımda incelenebilir. Güney Azerbaycan, orta kısmında ve etrafında yüksek dağlar bulunan geniş bir yayladır. Bu bölgenin batısında yer alan Urmiye Gölü, deniz seviyesinden 1225 m yüksekte bulunmaktadır. Hazar Denizi'ne dökülen Kızıl-Özen, Urmiye Gölü'ne dökülen Acı Çay ve Çagatu Irmağı, bölgenin belli başlı ırmaklarındandır. Tebriz'in kuzeyindeki Karadağ; Meraga'nın kuzeyindeki Sehend Dağı; Trükmen - Çay (Türkmen-Kendi)'in kuzeyindeki Bozkuş Dağı; Çagatu Irmağı'nın doğusundaki Karaca Dağ ve Zencan'ın kuzeyinde yer alan Karavul Dağı bu yayla üzerinde yer yer görülen yükseltilerdir. Erzurum ve Kars yaylalarından doğan Aras Irmağı Nahcevan ve Karabağ'ı kuzeyde bırakmak üzere Mugan Ovasına ulaşır. Burada Kuzey Azerbaycan ovalarını sulayan Kür Irmağı ile birleşerek Salyan yakınlarından Hazar Denizi'ne ulaşır. Ayrıca Tebriz'in kuzeyindeki Karadağ'dan doğan Karasu ve Hoy şehri havalisini sulayan Akçay, Aras Irmağı'na katılan büyük akarsulardır. Aras'a göre ikiye ayrılan Azerbaycan'ın kuzey bölümünün batı kısmında yer alan Nahcevan ve Dağlık Karabağ çevresindeki Aktaban Dağı, Işıklıdağ, Delidağ, Kırgız Dağı ve Gökçe-Göl'ün doğusundaki Şah Dağı ile kuzeydeki Kafkas sıra dağları bir tarafa bırakılacak olursa Kuzey Azerbaycan, Kür Irmağı'nın suladığı geniş ovaları ihtiva etmektedir. Bugünkü bölünmüş hâli ile değil, Türk hâkimiyeti devresindeki Azerbaycan düşünülecek olursa Güney Azerbaycan umumiyetle yaylak, kuzeydeki Mugan Ovası ve diğer ovalar ise kışlak olarak Kuzey ve Güney Azerbaycan biri diğerrinin mütemmim cüz'ü durumundadır. Bu coğrafi görünüşüyle Azerbaycan, ancak Rusya ve İran arasında bölüşülmemiş hâli ile tabii bir bütün teşkil eder. Ayrıca Kuzey ve Güney Azerbaycan'ın sekencesi, soy, tarih, dil, din, kültür, san'at ve âbideleri bakımından da tam mânâsıyla mütecanis olup Türk âleminin bir parçasıdır.

Azerbaycan, 1040 Dandanakan zaferinden sonra batıya yönelen Selçuklu fütuhatı ile kısa zamanda Türkmen deposu haline gelmişti. 1071 Malazgirt zaferinden sonra Sır-Derya boylarından Anadolu'ya akmakta olan Oğuz boyları, kütteleler halinde kendilerinden az önce gelerek Azerbaycan'ı yurt tutan soydaşlarının memleketi üzerinden Anadolu'ya girmişler ve burayı da Azerbaycan gibi Türk vatani haline getirmişlerdir. Bu bakımdan Azerbaycan, 900 yıl önce Anadolu ile birlikte

Oğuz İli'nin 24 boyu ve bu boyların oymakları tarafından iskân edilmişti. Anadolu ile tamamen aynı etnik yapıya sâhib olan Azerbaycan'da bugün yerleşik hâle geçmiş olan Oğuz veya diğer adı ile Türkmen boy ve oymaklarının ismini taşıyan yerlerin çok yaygın oluşu bu yerleşmenin ne kadar köklü olduğunun açık delilidir.

XIII. yüzyılda Moğol istilâsı ile birlikte Azerbaycan'a Celayir, Suldüz ve Oyrat gibi Mogol kabilelerinden başka Uygur, Kıpçak, Karlık, Halaç gibi Türk İller'inden bazı grupların geldiğini görmekteyiz. Bilindiği üzere Suldüz beğleri Çobanlılar; Celayir beğleri ise aynı adla bilinen sülâleleri kurmuşlardır. Ancak bu sülâleler kısa ömürlü olmuşlar ve Timur istilâsından sonra Anadolu'daki Karatatarlar ile birlikte o tarihlerde tamamen Türkleşmiş olan bu kabileler, umumiyetle Ma-verâünnehr'e nakledileceklerdir.

Timur'un ölümü ile Azerbaycan ve Doğu Anadolu'da tekrar Türkmen Hânedânları'nın hâkim olduklarını görüyoruz. Bunlardan Kara-Koyunlar Yıva boyunun Baranlı oymağından, Ak-Koyunlular ise Bayındır boyundan neşet etmişlerdir. Yıva boyunun başkanlığında Saadlu, Baharlu, Alpagut, Duharlu, Ağaçeri, Hacılı, Karamanlı ve Çekürlü boy ve oymaklarının birleşmesinden Kara-Koyunlu İli meydana gelmiş ve kısa zamanda Azerbaycan ve Doğu Anadolu'yu içine alan bir devlet kurmuşlardı. Daha sonra aynı bölgede hâkim olan Ak-Koyunlu İli ise Bayındır. Pürnek, Musullu, Hamza-Hacılı, Kara-Hacılı, Eymürlü, İzzeddin-Hacılı, Mansur Beğ Afşarı, Kutbeğlü Afşarı, Çepni, Bayat gibi boy ve oymaklardan teşekkül etmişti. Ak-Koyunlu İli'ne daha sonra Dulkadırlı ve Haleblü Türkmenleri'nden de iltihaklar olmuştu. Kara-Koyunlu ve ona halef olan Ak-Koyunlu devletlerinin başkenti Tebriz olduğu için Azerbaycan, Selçuklu fütûhatından sonra ikinci defa, Türkmen kesafetinin arttığı bir bölge haline gelecektir. Görüldüğü üzere bilhassa Ak-Koyunlu İli yalnızca bölgenin Türkmenleri'ni değil aynı zamanda Anadolu'nun diğer bölgelerinden meselâ Trabzon çevresinden Çepniler, Maraş, Elbistan muhtından Dulkadırlı oymakları ve Suriye'den Şamlu ve Haleplü Türkmenleri'nden bilhassa Bayatlı ile Afşarlardan Mansurbeğlü ve Kutbeğlü Afşarları'nın katılması ile kuvvet bulmuştu. Selçuklu devresinde Anadolu, Azerbaycan, Suriye ve Irak Türkmenleri bir tek Oğuz lehçesini konuşurlarken XIV. yüzyıldan itibaren Osmanlı sahasında Anadolu Türkçesi; Kara-Koyunlu ve Ak-Koyunlu sahasında ise Azerî Türkçesi ve edebiyatları teşekkül edecektir. Buna Oğuz İlindeki siyâsi hâkimiyetin ikiye ayrılmasının rolü olduğu kadar coğrafi yapının ve mesafe uzaklığının da tesiri olduğu muhakkaktır.

1502 yılında Ak-Koyunlu devleti'ni yıkarak o'nun yerine Safevî devletini kuran Şah İsmail, Ak-Koyunlu Uzun Hasan Beğ'in kızı tarafından torunu idi. Erzincan yakınlığında, Anadolu'nun muhtelif bölgelerinden gelerek kendisine katılan Türkmen boy ve oymakları ile kuvvetli bir ordu meydana getiren Şah İsmail, Tebriz üzerine yürümüş Ak-Koyunlu idaresine son vererek hâkimiyetini kurmuştu. Safevî devletinin kurulmasında önyak olan Ustacalu (Ustaçlu) oymağı, Sivas-Amasya yöresinden; Rumlu oymağı, Tokat-Amasya, Çorum, Koyulhisar, Bayburt ve İspir yörelerinden; Tekelüler, Antalya yöresinden; Dulkadırlular, Maraş-Elbistan ve Yozgat yöresinden; Kaçarlar, Yozgat; Halep Türkmenleri'nden Alplu ve Gündüzlü Afşarları; Varsaklar, Adana-Tarsus; Cerit-Silsüpür ve İmanlı Afşarı, Dulkadırlı İli'nden; Turgutlular ve Karamanlular, Konya yöresinden, Şamlu Türkmenleri

ise Bayat, Afşar, Beğdili, Döğer, Yüregir, Kınık, Bayındır, Salur ve Eymür boylarından bir çok oymakları bünyesinde birleştiren büyük bir Türkmen topluluğu idi. Şamlulardan bir kısmı kendi bünyelerinden koparak Azerbaycan ülkesine gelip yerleşmişlerdi. Görüldüğü üzere Azerbaycan ülkesi, XI. yüzyıl ortalarından itibaren XVI. yüzyılın başına kadar devamlı surette Türkmen kütlelerini bünyesinde toplayan depo halini almıştı. Yukarıda adı geçen Türkmen boy ve oymakları, birleşerek Safevî devletinin kuruluşundan hemen sonra; devletin temel unsuru olan Şahsevenlu teşekkülünü meydana getirmişlerdi. Bugün dahi eski yapısı dağılmasına rağmen Azerbaycan'daki en kuvvetli Türkmen unsuru yine Şahsevenlilerdir. Safevî hanedanı devresinde her ne kadar Osmanlı-Safevî çatışması devamlı olmuş ise de Anadolu ve Azerbaycan Türkmenleri arasındaki müşterek kültür münasebetlerine mâni olmamıştır. Zira Oğuz İli'nin Azerbaycan bölümünde meydana gelen Kerem ile Aslı, Arzu ile Kamber, Aşık Garip gibi Türk halk edebiyatının numuneleri saz şairleri vasıtasıyla Anadolu'ya intikal ederken; Anadolu'da meydana gelen Köroğlu destanı, Husrev ile Şirin ve Nasreddin Hoca fıkraları da Azerbaycan'a geçmiştir. Hattâ bu edebî mahsullerin Hazar-Ötesi Türkmen İli'nde de bilinişi, Oğuz İli'ndeki siyâsî bölünmelere rağmen köklü anane, kültür ve menşe birliği ile izah olunabilir. Diğer bir deyişle, Oğuz İli'ndeki millî ve manevî yapı siyâsî hâkimiyetin parçalanmasına rağmen yüzyıllar boyu halen birlik ve bütünlüğünü muhafaza etmektedir.

Safevî hanedanının çöküşünden sonra Azerbaycan ve İran'da bu defa Afşar hanedanının hâkimiyetini görmekteyiz. Azerbaycan ve İran içinde «İl» hüviyetini alan Afşar boyunun Kırklı oymağından Nadir Şah Afşar (1736-1747), bu hânedânın en kuvvetli hükümdarı idi. Osmanlı hükümdarı I. Mahmud'a gönderdiği mektuplarda, kendisinin de mensubu olduğu Türkmen İli'nin en büyük hanedanının Osmanlı Âilesi olduğunu söyleyerek sık sık bu kavmi akrabalığı tekrar etmekte idi. Ayrıca Azerbaycan ve İran içindeki Türkmenler, İranlıların müfrit Şia mezhebinden farklı olarak ya Sünnî-Hanefî veya Şâfi mezhebinden veyahutta sünni anlayışa yakın olan Caferî mezhebinden oldukları için, Nadir Şah Afşar Caferî mezhebini de Osmanlı Sultanı ve Halife olan I. Mahmud tarafından beşinci hak mezheb olarak ilân edilmesini talep etmekteydi. Nâdir Şah bununla bütün Türkmenler arasında ayrılık unsuru gibi görünen bu hususu, ortadan kaldırarak daha yakın kaynaşmayı temin etmek istiyordu. Fakat üstün bir millî şuûra sahip olan bu hükümdar, büyük bir mânâ ve değer ifade eden emelinde muvaffak olamamıştır.

XVIII. yüzyılın sonlarında Azerbaycan ve İran'da diğer bir Türkmen hanedanı olan Kaçar sülâlesi, hâkim olmuştu. 1925 yılına kadar hüküm süren Kaçar sülâlesi, İran'da son Türk sülâlesi olmuştur. Kaçarlar, XV. yüzyılda Orta Anadolu'nun Yozgat bölgesinden Azerbaycan'a hicret eden büyük bir Türkmen topluluğu idi. Şam-Bayadı, Yıva ve Akça-Koyunlu Türkmenlerinin birleşmesinden meydana gelen Kaçar Türkmenlerinin başbuğu Yıva boyundan Kaçar Beğ olduğu için bu Türkmen teşekkülü aynı ad ile anılmıştır.

Oğuz İli'nin Ön-Asya ve Anadolu'ya intikalinden sonra Selçuklu hanedanının başkanlığı altında Hazar-Ötesinden Anadolu'ya kadar bütün Türkmen İli, bir siyasi otorite altında toplanmıştı. Ancak XIV. asırdan itibaren XX. yüzyıla kadar Türkmen İli'nin batısında Osmanlı hanedanı; doğusunda ise birbirini takiben Kara-Koyunlu, Ak-Koyunlu, Safevî, Afşar ve Kaçar hanedanları siyâsî hâkimiyeti

devam ettirmişlerdir, Batı'nın merkezini Marmara bölgesi, doğunun merkezliğini ise Azerbaycan bölgesi temsil etmiştir. Bu bakımdan Azerbaycan ülkesinin, Türkmen İli'nin tarihi yapısında yeri mühim olmuştur. Dolayısıyla Azerbaycan'da hâkimiyeti kuran Türkmen İlleri ve bu illeri temsil eden Kara-Koyunlu, Ak-Koyunlu, Safevî Afşar ve Kaçar Hanedanları, kendilerini destekleyen ve iktidarda tutan, aynı adları taşıyan İller'in bünyelerindeki Türkmen boy ve oymaklarının birliklerinin teşekkülü ile hâkimiyeti kurmuşlar; dağılmaları ile de siyâsî hâkimiyeti, bir sonra teşekkül eden diğer Türkmen İli'ne ve hânedanına terketmişlerdir. Hattâ dağılan, bir evvelki İl'e mensub olan bir çok boy ve oymaklar, bir sonraki il'in bünyesinde de vazife almışlardır. Bunun için de Azerbaycan'ın bünyesinde yer yer, dağılan iller'in adını taşıyan kabilelere rastlandığı gibi; bu il'i meydana getiren boy ve oymakların tek tek isimlerine de tesadüf edilmektedir. Bunların zaman zaman iskân mntıkları değişmişse de en son, Kaçar hanedanı devresinde kat'i yerleşme bölgeleri belli olmuştur. Yerleşme yerleri sarâheten gösterilmemekle beraber Ruslar'ın hazırladığı 1856 yılına ait bir Kafkas Yılığında Kuzey Azerbaycan sakinleri arasında Alpavutlu, Kara-Börklü, Çepni, Halaçlı, Kara-Teginli, Dızaklu, Bayındır, Kara-Yuntlu, Kozanlı-Terakime, Kumanlu, Karamanlı, Börücanlı ve Türkânlı adında boy ve oymakların adı geçmektedir. Fakat yer adlarına göre tesbit edilecek olursa Bakû çevresinde Afşarlı, Ustaçlı, Bayatlı, ve Kumanlu; Gök-Çay'da Kengerlü, Halaçlı, Şamlu, Bayat, Kaçar, Halillü ve Kara-Koyunlu; Şuşa'da Kengerlü, Eymürlü, Bayatlı, Kaçar ve Baharlı; Şamahı'da Çegirlü, Bayatlı, Halillü ve Çobanlı; Kazak ve Delican'da Kara-Papaklu ve Kumanlu; Ağdam'da Şamlu ve Halillü; Gence'de Karamanlı, Eymürlü, Döğerlü, Dulkadırlu, Kara-Koyunlu ve Terterlü; Kuba'da Aydınlu, Kaçar, Ustaçlı, Halillü ve Kara-Koyunlu; Nahcevan'da Yıvalu ve Halillü; Zengezur'da Baharlı ve Kara-Koyunlu; Nuha'da ise Kara-Koyunlu, İl, boy ve oymak adlarını taşıyan yer adlarının mevcudiyeti Kuzey Azerbaycan'daki Türkmen yerleşmesinin kesâfeti hakkında fikir vermeğe yetmektedir.

Aras Irmağı'nın güneyinde, yâni Güney Azerbaycan'da ise XIX Yüzyılın başlarında, kaynaklarda zikredildiği üzere Karasu Irmağı havzasında 20 bin çadırdan meydana gelen Şahsevenlu Türkmenleri oturmaktaydılar. Bu bölgenin Şahsevenlular'ı; Delikanlı, Tekelü, Kozanlı, Yurçu, Polatlı ve Şeyhlü oymaklarından meydana gelmişlerdi. Bundan başka Tebriz-Erdebil hattında 60 bin çadır, Tebriz-Zencan hattında 50 bin çadırlık diğer bir grup Şahsevenlu ise Sultaniye-Kazvin arasında oturmakta olup bu büyük Türkmen teşekkülünün temelini, Koca-Beglü, Hacı-Kesilü, Beğdili, Ağaçerilü, Yedi-Oymaklı, Cengerlü, Çakırlı, İnallu ve Karamanlı gibi boy ve oymaklar teşkil etmekteydi. Maku ve Hoy çevresinde 8 bin hane Kara-Koyunlu, 10 bin hane Ak-Koyunlu, Kara Dağ ile Aras Irmağı arasında Kara-Koyunlu'dan ayrılmış olan Aras Baranlı, Maku, Hoy ve Tebriz arasında Ustaçlı, Sarıcalu ve Kara-Hubanlu 8 bin hane, Cevanşir 12 bin hane; Nahcevan'ın güneyinde 5 bin hane Beğdili, Culfa yakınlarında 8 bin hane Şahdulu, Halhal çevresinde 5 bin hane Seyidlü, Kazvin yakınlarında 5 bin hane Eymürlü, Merağa-Urmiye arasında 15 bin hane Mukaddemlü; Urmiye Sayın-Kale, Akça-Kümbet ve Topraklı hattı boyunca büyük küteller halinde Afşarlı oymakları; Hemedan'ın kuzeyinde Kurt-Beglü, İnanlı ve Karagözlü Türkmenleri bulunmakta idi. Bunlardan başka, Çepnilü, Afşarlı, Bayatlı, Ak-Koyunlu, Baş-Oğuz, Çeriklü, Kızıl-Kecilü, Kara-Dağlı, Develü, Pürsünlü, Kara-Dolaklı, Ağaçerili ve Kara-Papaklu boy

ve oymaklarına Azerbaycan'ın her tarafında topluluklar halinde rastlanmaktaydı. Bugün adı geçen kabileler artık meskûn hale geçmişlerdir.

XIX. Yüzyılın başında merkezî otoritenin sarsılması neticesinde Kuzey Azerbaycan'da mahallî Türk beğleri tarafından hanlıklar kurulmuştu. Fakat bu durum Azerbaycan'ın aleyhine olmuş ve sıra ile Rus istilâsına uğramaktan kurtulamamışlardı. 1805 de Gence Hanlığı, 1806 da Kuba ve Bakû Hanlıkları, 1815 de Şeki Hanlığı, 1820 de Şirvan Hanlığı, 1822 de de Karabağ Hanlığı aynı akıbete ducâr olmuşlardı. 1813 yılında yapılan Gülistan Muahedesi ile Kaçar Hükûmeti, Gence, Şeki, Bakû, Derbend ve Talış vilâyetlerindeki Rus hâkimiyetini kabul etmek mecburiyetinde kalmıştı. Vaziyetin vehametini gören Kaçar Hükûmeti, 1822 yılında Osmanlı Hükûmeti ile dostluk anlaşması yaptı. 1824 yılında Erivan Hanlığı'na taarruz eden Ruslar'a karşı Kaçar Fethali Şah'ın veliahdi ve Azerbaycan vâlisi Abbas Mirza, mukabil taarruza geçerek Şirvan ve Bakû'yü geri aldı. Bunu takiben de Tiflis'i kuşattı. Fakat neticede yenilince Rus orduları, Tebriz, Merağa, Erdebil ve Urmiye'ye kadar ilerledi. Bunun üzerine Kaçar Hükûmeti, 22 Şubat 1828 yılında yapılan Türkmen-Çay Muahedesi ile Aras Irmağı'nın kuzeyinde Rus hâkimiyetini tanıdı. Rus istilâsı sırasında bilhassa Kaçar, Kengerli, Afşar, Şahsevenlu, Beğdili ve Cevanşir boyları çok şiddetli mukavemet göstermelerine rağmen harb talihini geri çeviremediler. Karabağ bölgesindeki Eymür ve Kengerli boyları kısmen güney Azerbaycan'a hicret etmek durumunda kaldılar.

1828 yılından itibaren Kuzey Azerbaycan'da başlıyan Rus hâkimiyeti, 1917 yılında Rusya'da ihtilâlin çıkması üzerine 90 yıllık bir fasiladan sonra hâkimiyet tekrar Türkler'in eline geçecektir. 28 Mayıs 1918 de Mehmed Emin Resulzâde ve Feth Ali Han Hoyslu önderliğinde Kuzey Azerbaycan Hükûmeti istiklâlini ilân etti. Bu hükûmet derhal Osmanlı Hükûmetinden yardım istedi. Osmanlı Hükûmeti, Nuri ve Mürsel Paşaları bir ordu ile Gence'de kurulan yeni hükûmetin emrine gönderdi. 15 Eylülde Bakû şehrini ele geçiren Türk kuvvetleri, başkenti buraya taşdılar. 19 Nisan 1919 de hükûmet değişikliği olarak, bu defa Feth Ali Han yerine Nasib Beğ Yusuf Beğli başvekilliğe getirildi ve Feth Ali Han ise hariciye vekili oldu. Meclis reisliğine seçilen Al Merdan Topçubaşı bir heyetle Avrupaya gitti. Bir çok Avrupa devleti, Azerbaycan Cumhuriyetini tanıdılar. Fakat bu cumhuriyet uzun ömürlü olamadı ve iki sene sonra 28 Nisan 1920 de tekrar Komünist-Rus istilâsına uğradı.

1917 ihtilâlini takiben Rus ordularının çekilmesi ile Kuzey Azerbaycan'da meydana gelen bu millî hareketin aynısı Güney Azerbaycan'da da vukubulmutu. Güney Azerbaycan'ın merkezi olan Tebriz'de başlayan millî hareketi, Şeyh Muhammed Hıyâbânî idare etmekteydi. Yalnız 1918 yılında Tebriz'e giren Osmanlı kuvvetlerinin kumandanı ile anlaşamayan Şeyh Muhammed Hıyâbânî, Kars'a nakledildi. Daha sonra Osmanlı kuvvetleri çekilince Hıyâbânî, İngilizleri de bertaraf ederek Aralık 1920 de Tebriz'de Güney Azerbaycan'ı temsil eden Azadistan Cumhuriyeti'ni kurmağa muvaffak oldu. Hemen faaliyete geçen bu hükûmet, Tebriz'de yüksek mektepler açarak İstanbul'dan ve Kuzey Azerbaycan'dan hocalar getirtti. Hükûmetin kurulması ile birlikte yapılan ilk mühim icraat muhkak ki resmî dilin Türkçe olduğunun ilânı ve tedrisatın derhal Türkçe olarak yapılmağa başlanmasıydı. Bu sırada Tahran Hükûmeti'nin Harbiye nazırı olan Rıza Han Pehlevî,

Azadistan Cumhuriyetine karşı harekete geçti. Rusya'dan yardım alan İran hükümeti, Tebriz üzerine ordu sevketti. Yapılan çetin müdafaa ve kanlı çarpışmalar netice vermedi. Nihayet 5 Eylül 1921 günü Tebriz'e giren Rus Kazakları ve İran Ordusu, çok şedid davranarak Şeyh Muhammed Hıyâbânî ile birlikte Azadistan'ın hükümet azalarını ve bu meyanda ileri gelen bir çok münevverleri katlettiler. Böylelikle Güney Azerbaycan'da da başlayan millî hareket ve Azadistan Cumhuriyeti acı bir şekilde sona erdi.

Rıza Han Pehlevî, 1923 yılında başvekil olmuş, daha sonra da devletin dizginlerini tam mânâsıyla ele geçirerek 1925 yılında Kaçar Ahmed Şah'ın Avrupa'da olmasından istifade ederek şahlığını ilân etmiştir. Bu tarihle birlikte İran üzerindeki bin yıllık Türk hâkimiyeti sona ermiş oluyordu. Bundan sonra Azerbaycan, artık kendi tarihinde en karanlık günlerini yaşayacaktır. Rıza Şah Pehlevî'nin ilk icraatı, Azerbaycan'da eğitim ve öğretimde Türkçe'yi yasaklamak olmuştur. Azerbaycan şehirlerinde Türkçe öğretim yapan mekteplerin hepsi kapatılarak bunların yerine Farsça öğrenim yapılan Debistan-ı Firdevsî adı verilen mektepler açılmıştı. Halbuki Oğuz Türkçesi'nin doğu şubelerini teşkil eden Azerî Türkçesi, Azerbaycan'da yalnızca halkın konuşma dili olmayıp, zengin bir edebiyat dili ve aynı zamanda 1925 yılına kadar İran'da Ordu ve Saray'ın dili durumundaydı. Bu bakımdan Türkçe'nin bu yasaklamaya tâbi tutuluşu kadar gülünç ve düşmanca hareket tasavvur edilemezdi.

Rıza Şah, Azerbaycan'ı tam mânâsı ile arzu ettiği şekle sokabilmek için Kaçar Hanedanı devresindeki «Veliahd Eyâleti» statüsünü bozarak, yeni idârî bölümlere ayırmak suretiyle bütünlüğünü bozmuştur. Bunu yaparken Azerbaycan'ın bazı kısımlarını da Farşlar'la meskûn olan vilâyetlere bağlamaya muvaffak olmuştur. Böylelikle tarihi Türk kültür merkezlerinden olan başşehir Tebriz'in zayıflamasını temin etmiş ve küçük bir vilâyetin merkezi durumunda bırakmak istemiştir.

Bu meyanda, Azerbaycan'da vazife gören bütün Türk idareci, öğretmen ve memurlar yerlerinden alınarak, buraya Türk halka eziyet eden Fars idareci ve memurlar tayin olunmuştur. Türk halk, bu müstebid idareciler tarafından bir taraftan soyulurken diğer taraftan da iktisadî bakımdan Azerbaycan'a her nev'î darbe indirilmekten geri kalmadı. Neticede imkânları bol olmasına rağmen hayat şartları daraltılan Azerbaycan, zorla geri ve fakir bir memleket hâline getirildi. Bunun en bâriz delili muhakkak ki Tebriz şehrinin düşürüldüğü durumdur. 1673 yılında Tebriz'de bulunan Fransız seyyahı Chardin'in nakline göre şehir 550 bin nüfuslu mârûr bir belde olduğu halde, defaatle tahribata uğrayan bu şehrin nüfusu, 3 asır geçmesine rağmen dahi yeni 400 bine erişmiştir. Buna mukabil İran'ın başkent. Tahran süratle gelişerek iki buçuk milyon nüfusa sahip olmuştur. Tahran şehrinin bir milyona yakın nüfusunu ise, Azerbaycan'da hayat şartlarının bozulmasından sonra; geçim şartlarını düzeltmek için buraya gelerek yerleşen Azerî Türkler'i, teşkil etmektedir.

Güney Azerbaycan Türkleri Rıza Şah'ın baskısı altında ezilirken II. Dünya harbi patlamış ve Rusya'ya Amerikan yardımının güneyden, İran üzerinden ya-

pılması zarureti ortaya çıkmıştı. Bu münasebetle 25 Ağustos 1941 de İran, güneyden İngiliz; kuzeyden ise Rus kuvvetlerinin işgaline maruz kalacaktır. Harbin sonlarına doğru işgal kuvvetlerinin çekilmeye başlaması üzerine. Azerbaycan'da Cafer Pişâverî başkanlığında millî Azerbaycan devletinin kurulması yolunda hareket başlamıştı. Nihayet Cafer Pişâverî başkanlığında kurulan millî hükümet 1945 yılı başlangıcında İngiltere, Amerika ve Rusya tarafından tanındı. Azerbaycan hükümetinin ilk işi, Fars mekteplerinin yerine türkçe tedrisat yapan mektepleri açmak oldu. Başkent Tebriz'de yüksek mektepler, radyo evi ve gazeteler mill dilde neşriyat ve faaliyete geçtiler. Ancak harbin bitmesi üzerine başları rahata eren Rusya ve İngiltere, kendi menfaatlerine de uygun düşmeyen bu devleti İran'la anlaşarak ortadan kaldırdılar. 1946 yılı sonunda Azerî Türklerinin istiklali, bir defa daha kanla boğulmuş oldu.

Son nüfus istatistiklerine göre Rusya'nın idaresindeki Kuzey Azerbaycan'da petrol ve sanayi bölgesi olan Bakü ile çevresinde yerleştirilen yarım milyonu aşkın Rus ve gayri Türk muhacirler bir tarafa bırakılacak olursa dört milyon Türk yaşamaktadır. Güney Azerbaycan'da ise Türk'den başka nüfus yok denecek kadar azdır. İran'ın verdiği istatistik malûmat birbirini tutmadığı için yapılan mukayeseli hesaplar neticesinde Güney Azerbaycan'ın nüfusu asgarî altı milyon olarak ortaya çıkmaktadır. Bundan başka İran'ın diğer bölgelerinde de dağınık olarak dört milyon kadar Türk yaşamaktadır. Yalnız mevzuumuz Azerbaycan olduğu için Azerbaycan'ın bütününi ifâde eden nüfus verilmek icabederse, asgarî on milyon civarındadır diyebiliriz.

900 sene önce Ön Asya ve Anadolu'yu intikal ederek buraları vatan tutan Türkmen atalarımız, Selçuklu hanedanı'nın başkanlığında 150 sene; bir il halinde yaşamının zevkini tatmışlardır. Daha sonra il parçalanmış, bu arada zuhur eden Mogol istilâsı, fetret devresinin uzamasına sebep olmuştur. XIV. yüzyılın ortalarından itibaren tekrar haşmet ve şevket kazanan Türkmen İli, bu defa doğuda Azerbaycan merkez olmak üzere, Orta Asya ve Hindistan'a kadar sırayla Kara-Koyunlu Ak-Koyunlu, Safevî, Afşar ve Kaçar Hânedânlarının idaresinde 1925 yılına kadar hükümran olmuşlardı. Batıda ise Osmanlı Hânedânı'nın önderliğinde hâkimiyetlerini Viyana önlerine kadar götürmüşler ve bunu 1924 yılına kadar devam ettirmişlerdir. Kaderin bir cilvesi olmak üzere Türkmen İli'nin doğu ve batısında hüküm süren bu hânedânlar aynı zamanda son bulurken batıda yapılan millî mücadele muvaffak olmuş ve bu günkü Türkiye hududları dahilinde kalan anavatanın istiklâli kurtarılmıştır. Buna paralel olarak doğu Türkmen İli'nin anavatanı olan Azerbaycan'ın her iki bölümünde de yapılan istiklâl ve kurtuluş mücadeleleri, yukarıda izah ettiğimiz üzere kısa fasılalarla muvaffak olmuşsa da neticede kanla ve felâketle son bulmuştur. Yalnız yapılan mücadelelerin neticesiz kalmayıp ergeç Azerbaycan'ın bir bütün olarak kendi istiklâlini elde edeceğini söylemek, kehanet olmasa gerektir.

Bibliyografya

- Muhammed Hasan Baharlu, Azerbaycan, Bakú 1921
 M. Emin Resulzâde, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin teşekkülü, İstanbul, 1925
 M. Emin Resulzâde, Çağdaş Azerbaycan Tarihi, Ankara 1951
 Mehmed-zâde, Mirza Bala, Azerbaycan Hareketi, Berlin 1938.
 Mehmet-zâde Mirza Bala, Azerbaycan Tarihinde Türk Albanya, Ankara ,1951.
 Ahmed Caferoğlu, Azerbaycan, İstanbul, 1940
 Zeki Velidî Togan, Azerbaycan, İA., cüz: 12, s. 118-150
 M. Nizameddin Tebrizli, Azerbaycan Davası, İstanbul, 1940
 Hasan Arfa, Under Five Shahs, London 1964
 Azer Sanan, İran Türkleri, İstanbul, 1942
 L.V. Thomas — R.N. Frye, The United States and Turkey and Iran, Harvard, 1951.
 Morier, Some Account of the İliyats, JARS-VII, 1834.
 Zeynel Abidin Şirvânî, Bustanü's-siyâse, Tahran, 1315.
 Faruk Sümer, Oğuzlar, Ankara, 1967.
 Faruk Sümer, Azerbaycan'ın Türkleşmesi, Belleten, XXII, s. 429-447
 George Lenczowski, Russia and the West in Iran (1918-1948), New York 1949.
 A. M., Azerbaycan'ın teşekkülü, İstanbul 1918.
 Firûz Kâzımzâde, The Struggle for Transcaucasia (1917-1921), Birmingham 1951
 Cihangir Zeyneloğlu, Muhtasar Azerbaycan Tarihi, İstanbul, 1924.

KUTLUĞ YAYINLARI SUNAR

TÜRK TARİHİ

I. CİLT

DR. RIZA NUR

Adres :
 P.K. 1260
 Sirkeci — İstanbul

ANADOLU'DA
TÜRK
MÜHRÜ

A. Rahmi BALCIOĞLU

Şâir, Yazar, Gazeteci Tahir Kutsi Makal, kalemiyle 9 asırdan beri susan, yutkunan Anadolu insanının gören gözü duyan kulağı, çarpan kalbi. atan nabzı; konuşulan, yaşayan, gelişen Türk Dili'nin saygı değer bir ustasıdır.

Zira Tahir Kutsi Makal, katkısız bir Türk ve Anadolu çocuğu olarak da kadim Anadolu insanının türlü dertleriyle hemdert, saadetiyle de bah tiyar olmasını bilen genç bir düşünce ve kalem erbabıdır.

Tahir Kutsi Makal'ın Türk Dili'ne ve Türk Töresine sadakatini ve ayrıca onun şair kişiliğini tanımak için kendisinin (İÇ GÖÇ — ACI YOL — KÖYLÜ GÖZÜYLE AVRUPA — ANADOLUDA TÜRK MÜHRÜ) isimli inceleme eserlerini okumak gerek.

Özellikle Tahir Kutsi'nin uzun, yorucu bir inceleme, araştırma mahsulü olarak meydana çıkarıp Türk Aydınına armağan ettiği Anadolu'da Türk Mührü isimli eserinden bir-iki söz etmek istiyorum.

Alparslan'ın 1071 Malazgirt Zaferi neticesinde Anadolu kapılarını Türklere açısından, Anadolu'yu bizlere bir vatan-ev sıcak bir anakucağı yapışından bu yana tam dokuz asır geçmiş.

Bu dokuz asır içinde nice nice Türk kumandanları, Türk Fikir adamları Türklük uğruna durmadan, bıkmadan gerektiğinde kılıç, gerektiğinde de kalemleriyle savaşmışlar ve böylece diliyle, töresiyle sapa sağlam Anadolu adlı kutsal bir vatan bırakmışlar.

Tahir Kutsi Makal'ın eseri olan ANADOLU'DA TÜRK MÜHRÜ aziz vatanımız Anadolu'nun o günden bugüne uzayan gelen şeref şan dolugurur verici hikâyesini yansıtmakta ve bu vatanın öyle ucuz alıp-satılacak bir toprak olmadığını anlatmaktadır.

Nitekim Makal'ın ANADOLU'DA TÜRK MÜHRÜ eserinde yer alan ve bizleri derin derin düşündüren «ŞECERE-İ TÜRKÎ» den bir pasajı aynen alıyorum :

«Cami-üt Tevarih»'i elime aldım. Soyuma ait ne yazılmışsa hepsini derledim. Kendimi bütün Türk lehçelerini öğrenmeye adadım. Gittim. Kalmuk ülkesine yerleştim. Arap ve Fars dillerini iyi bilirim. Kazvin'li Reşid, kitabını yazalı 372 yıl olmuştur. O gün bugüne ne yazılmışsa hepsini bir araya koydum. Dağ, bayır, dere, deniz, şehir, kent, köy adlarını bir bir eledim. Nice kentler kurulmuş, niceleri batmış. Anladım ki bir çok adları mahsustan değiştirmişler. Bu adlar önceki Türk zaferlerini anlatıyor diye Acemler, Araplar, Yahudiler, Frenkler hepsi bizim tarihimizi yanlış yola sürüklemek için ellerinden geleni yapmışlar. Önce dilimize saldırmışlar; eh bir ulus dilini kaybederse geriye ne kalır?

Size nasihatım olsun; Türklüğe ilişkin bir konuda kafanız söylenenleri yadırgarsa olayların derinliğine inmeye çalışınız.»

Bugünkü Anadolumuza kendi nefeslerinden bir nefes, kendi özlerinden maya katmış olan Alparslan, Hacı Bektaş, Ahî Evren, Yunus Emre Mevlâna, Ahmet Yesevî, Ali Şir Nevaî Kaşgarlı Mahmut ilh... Gibi Anadolu insanına rûh ve mânâ mimarlığı yapmış olanlardır.

Tahir Kutsi Makal'ın ANADOLU'DA TÜRK MÜHRÜ ise, o ulu kişilerden bizlere tas tas şerbet sunmasıdır. ANADOLU'DA TÜRK MÜHRÜ 130 sayfa ise de, manâ ve değer ölçüsü açısından 130 kütüphane kıymeti taşımaktadır.

ÜLKÜCÜLERİN KİTABI



İsteme Adresi :

P.K. 211 — Kızılay
ANKARA

Kitapçılara ve 10
adetten fazla iste-
yenlere % 25 iskon-
to yapılır.

Fiatı : 10 TL.

DEVLET

Milliyetçi
Hareket'in
Tek
Gazetesi

İsteme adresi :

P.K. 284

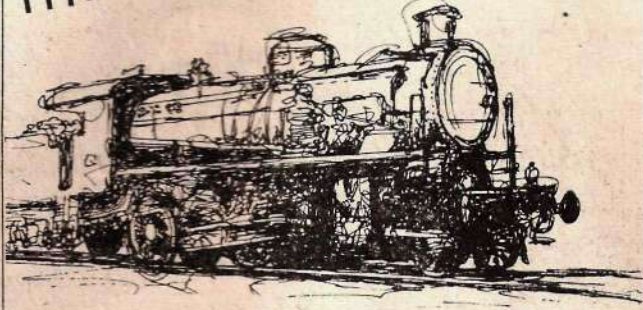
Bakanlıklar Ankara

«SİYASİ ANSİKLOPEDİ»

DEVLET Gazetesinin «SİYASİ ANSİKLOPEDİ» niteliğin-
de olan ve mahdut miktarda hazırlanan Birinci, İkinci ve
Üçüncü bez ciltleri indirimli olarak 50,— şer TL. dir.

Cilt kapaklarına ismini yazdırmak isteyenlerin 10021849
Numaralı posta çekine cilt bedellerini P.T.T. ile gönder-
meleri gerekir.

mutluluk yolunda



MUTLULUK YOLCULUĞUNA ÇIKAN
BU TRENDE NEDEN SİZ DE
OLMAYASINIZ? BİR ANDA
YAŞANTINIZI DEĞİŞTİRECEK, SİZİ
SERVETE GÖTÜRECEK BU
YOLCULUĞA KATILMAMAKLA
HATA ETMİYOR MUSUNUZ? OYSA
NE KADAR DA KOLAY BU TRENİ
BINMEK... VE NE KADAR DA
KOLAY HEDEFİ ULAŞMAK? ONUN
İÇİN, GELİN, SİZ DE KATILIN HER
HAFTA TEKRARLANAN BU
YOLCULUĞA RENKLİ VE
HEYECANLI BİR HAFTA GEÇİRİN
VE YÜZBİNLER, YÜZBİNLER
KAZANIN...

TRENİ KAÇIRMAYIN

Sportoto



HER HAFTA KALKAN
MUTLULUK TRENİ



Türkp petrol

İLK MİLLÎ PETROL DAĞITIM ŞİRKETİ

Ey
Türk!
Üstte
Gök
Çökmedikçe
Altta
Yer
Delinmedikçe
Senin
İlini
ve
Töreni
Kim
Bozabilir ?

Fiyatı : 3 Lira

Emel Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti.
Ankara — 1972